

Nr. 14

AOGI

5. APRILLIL 1924.

A. Stieren.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

TALLINNA EESTI KIRJAST.-ÜHISUSE

kirjastusel ilmunud

RAAMATUTE NIMEKIRI

Käskivi. Novellid. Adson, A. Hind 85 m.

Taavet Soovere elu ja surm. Romaan. Mait Metsanurk. Hind 120 mk.

Saatuse tujud. Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mk.

Poiss ja liblikas. Novellid. A. H. Tammisaare. Hind 100 mk.

Teekond Hispaania. Reisikirjeldus. Friedebert Tuglas. Hind 200 mk.

Pärisosa. Luuletustekogu. Marie Under. Hind 85 mk.

Nipet-Näpet. Legendid, anektoodid ja tõsijuhtumised. A. Jürgenstein. H. 50 m.

Vähkmann ja Ko. Fõljetonistlik romaan. O. Luts. Hind 100 mk.

Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus. I ja II jagu. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. I jagu — hind 60 mk., II j. hind 150 mk.

Tiibuse Mari ajalikud laulud. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. H. 35 m.

Eesti iseseisvuse teel. I. Vene revolutsioonist Eesti vabadussõjani. Ülevaade 1917. ja 1918. a. sündmustest. A. Tammann. Hind 160 mk.

Minu mälestused. Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mk.

Sõda Landesvehriga. J. Poopuu. H. 100 m.

Au langenule. Luuletused vabadussõja kangelastele. Aks. Kallas. Hind 200 m.

Elu mäng. Jutustus Eesti vabadussõjast. Mihkel Lüll. Hind 90 mk.

Ahvide kasvandik. Juhtumuste romaan. Ed. R. Burroughs. Inglise keelest L. L. Hind 200 mk.

Kadunud mees. Ülipõnev romaan. Inglise keelest L. L. Hind 160 mk.

Loitev Koit. Romaan Ameerika dollarimaalt. Jack London. Inglise keelest H. M. Hind 200 mk.

Malailaste laev. Romaan. Clark Russell. Inglise keelest. Hind 150 mk.

Julge Mäng. Kriminaalromaan. R. Augustin Freeman. Hind 80 mk.

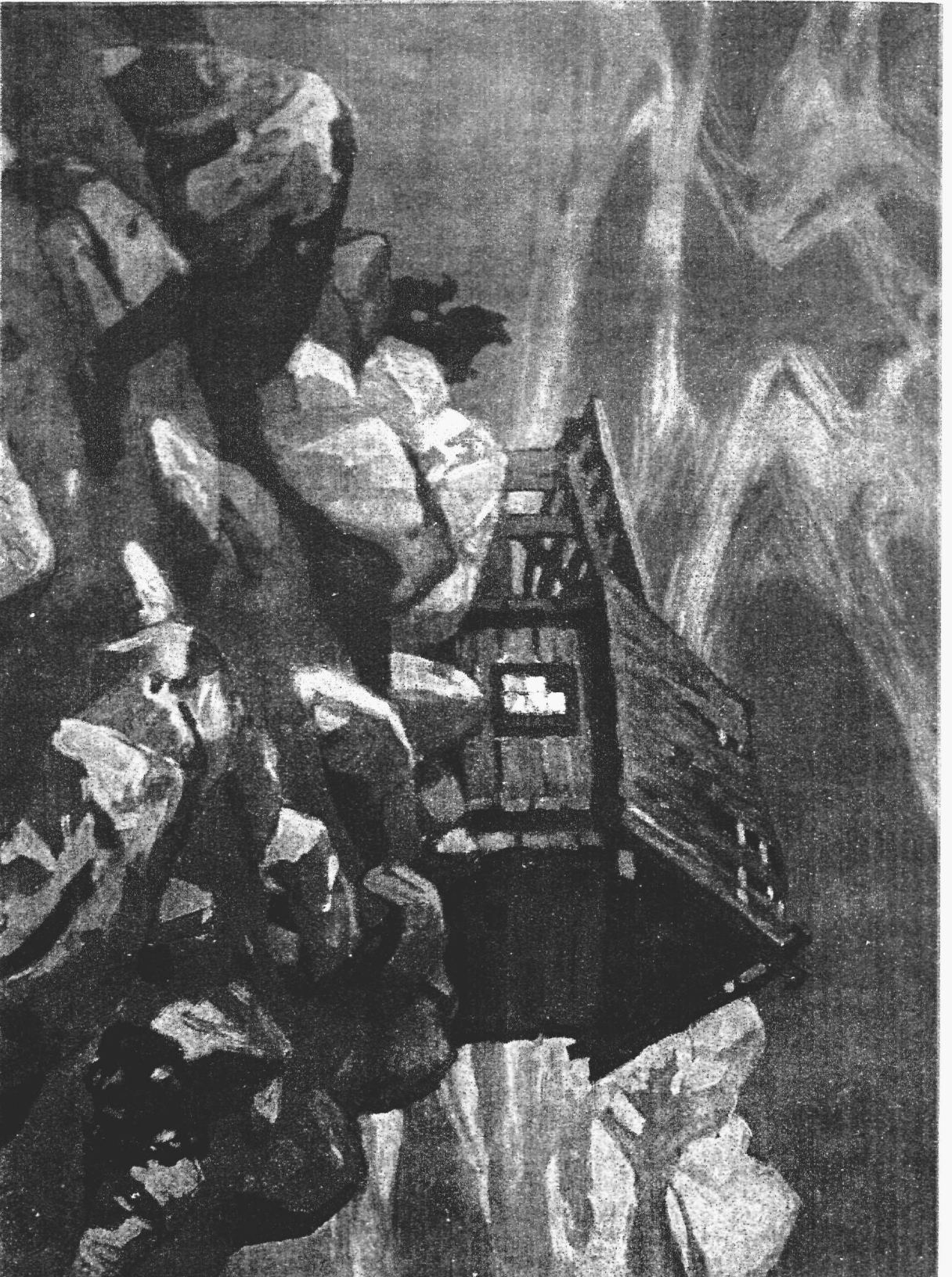
Punased lõunast. F. Grass. Hind 60 m.

Psühholoogia pääjooned. I osa. Dr. H. Höfding. Tõlkinud K. Freiman. Hind 130 mk.

Valitud Eesti rahvalaulud. Antoloogia, eessõnaga rahvaluule üle. A. Saareste. Hind 130 mk.

Kodumaal rännates II. Piirisaare-Endla-Neeruti-Haapsalu. G. Vilberg. Hind 100 m.

Kasvatuse radadel. Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mk.

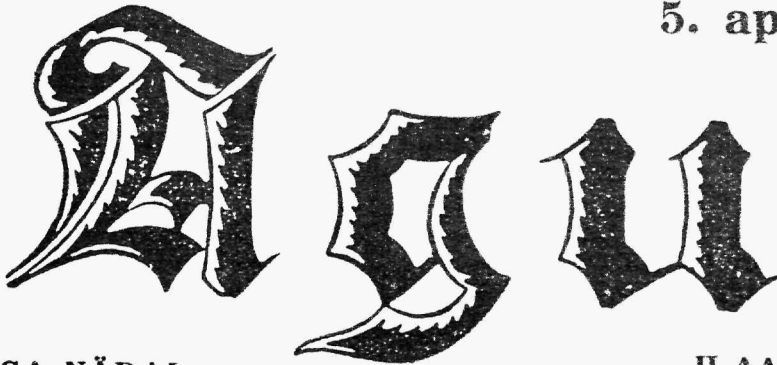

A. KAIGORODOFF.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

SOLVEIGI ONN.

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

II AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

PILK MÜSTILISSE RAADIO VALDKONDA.

Kuna hariliku telegraafi ja telefoni ühendusel traatjuhe olemas, on raadio tehnikas kasutada võetud üksainukene üldine juhe: maailma eeter, milles elektrilained edasi anduvad ja mis kõiki maailma raadiojaamu ühendab. Saatejaamad panevad traadist õhuvõrkude läbi eetri elektromagneetilistesse võnkumistesse (lainetama), kusjuures nendel võngetel ehk lainetel teatud pikkus on. Iga vastuvõttejaam saatejaama piirkonnas maa peal, õhulaeval ehk maa sees, mis saatejaamaga hääldatud (hääldamine siin on sarnane sellele akustikas), võib selle signaale vastu võtta. „Piirkond“ on sealjuures relatiivne mõiste. Piirkonna suurus oleneb kord aasta-ajast, ööst või päevast ehk jälle vastuvõttejaama tundelikkusest.

Maaile eeter on nii siis täidetud elektriliste võnkumistega igas suuruses. Raadiojaama juhataja ülesanne on nüüd sellest lainte küllusest soovitud ja kättesaadavad lained välja püüda. —

Tekib aga küsimus, missugused on siis need elektri võnkumised?

Liikumisel, tõukamisel ja hõõrumisel tekib õige sagedasti võnkumisi. Võnkumisi on oma ulatavuse poolest mitmesuguseid ja ainult üks väikene osa nendest on meie silmale nähtavad ehk üldse tajutavad. Joon. 1 kujutab enesest lainte ehk võnkumiste diagrammi. Sealt leiame ka radiolained ja näeme, et need võrdlemisi pikad võnkumised on. Nende laintega tuleb meil nüüd edaspidi tegemist teha.

Üks lihtsaimast mekaanilistest võnkumistest on pendli võnkumine. Mingisugune raskus, niipidi ülesriputatud, hakkab tõuke andmisel võnkuma. Peale ühekordset tõuget hakkavad pendli võnked peagi nõrgenema ja varsti jääb ta seisuma. Seinakella pendel saab aga iga võn-

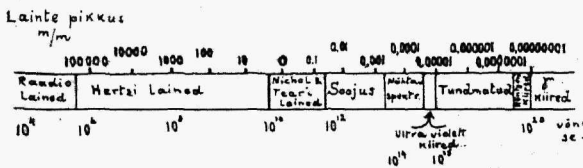
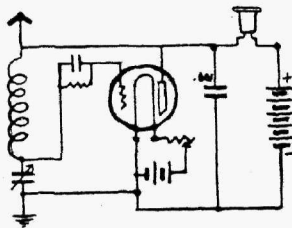
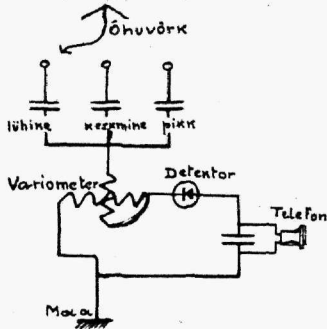
ke juures uut energiat ja sellepärast on seal võnkumine alaline. Neid mõlemat liiki võnkumisi leiame ka raadiotehnikas. Seal nimetatakse esimest võnkumist ehk lainetamist — kustuvaks, teist — kustumatuks. (Joon. 2 saame nendest lainetamistest kujutluse).

Aastal 1864. oli Maxwell matemaatiliselt välja arvanud, et peale soojus- ja valguslaente veel üks liik lainetamisi peab olema, kuid oma väidet ei suutnud ta veel tõendada. Alles veerand aastasada hiljem läks Hertz'il korda näidata, et elektrisädeme tekkimisel eeter oma viisi lainetama hakkab. Hertz konstrueeris ka esimese elektrisädeme tekitaja ja näitas katsete varal, et sädeme andmise ajal eetri võnkumisi tähele võib panna. See Hertzi poolt konstrueeritud aparaat kujutab ka esimest radiolaine saatejaama. (Joon. 3 on E — element ja J — induktioon-aparaat). Voolu ühendamisel tekib induktoris kõrge pinge ja kuulikeste K_1 ja K_2 vahel kargab säde üle. Sealjuures tekivad elektromagneetilised võnkumised, mis A-s kuulikeste vahel sädemete näol ilmsiks tulevad. See aparaat annab kustuvaid laineid.

Sellest katsejaamast, millel veel mingisugust praktilist väärtust ei olnud, hakati radiolaine saatejaama välja arendama. Kõige suuremat edu selles töös võis Marconi juures märgata, kes aastal 1896. suuremate kauguste peale traaditult signaale edasi andis. Lõpmatu hulk parandusi ja vahepealseid uuendusi ei huvita meid siinkohal. Meid huvitab veel ainult kõige uuem. —

Hertz tarvitas oma katsete juures võrdlemisi lühikesi suure sagedusega võnkumisi. Uuemas raadiotehnikas tarvitatakse laineid 300—20.000 meetrini sagedusega umbes 100.000 võnget sekundis. On kindlaks tehtud, et need lai-

netamised kauge maa peale signaalide edasiandmiseks kõige kohasemad. Need lained lagunevad igale poole laiali, võites maapinna kumerust, takistusi, nagu: puid, mägesid jne. Ainaks suuremaks takistuseks raadiolainetele on metall. (Joon. 5 näeme mitmesuguste takistuste nõrgendavat mõju elektromagneedilistele lainetele). Neid laineid, millest seni kõnelenud, nimetatakse kõrge sagedusega ehk kõrge frekventsiga laineteks.

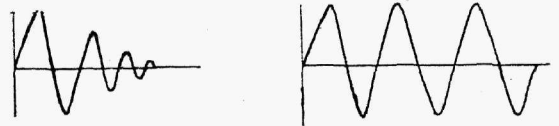
Joon. 1.

Hertzi kuj ka temale järgnevad teised saatejaamad tekitasid ainult kustuvaid laineid. Aparaaate täiendati nii, et sädemete sagedus nii suureks muutus, et võimalik oli laineid Morse tähestiku rütmis välja saata. (Joon. 4 a annab kujutluse sarnasest telegraferimise viisist.)

Viimasel ajal ei tarvitata enam kustuvaid laineid, sest et see viis signaliseerida on õige puudulik. Uuemal ajal töötavad pea kõik saatejaamad kustumatute lainetega. Selle läbi on vähema energia kulutusega võimalik palju kauge maa peale telegraferida. Teiseks on võimalik jaamu palju täpsemalt hääldada ja sel-

le tõttu võib palju enam saatejaamu teine teist segamata ühel ajal töötada. Need on peamused, miks kustumatute lainetega saatejaamad esõigustatud on. (Joon. 4 b-s paistab meile kohe silma, et kustumatu lainetega saatejaam märksa korralikumalt töötab.)

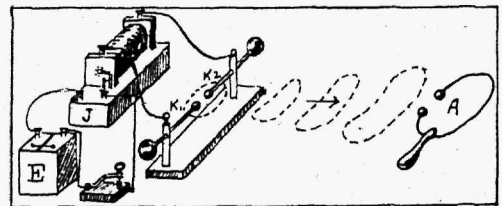
Kõne edasiandmine raadio teel on ainult kustumatute lainetega võimalik. Seal teenivad korralikud elektromagneedilised võnkumised korratumate kõnelainete edasiandmiseks. Kui

Joon. 2.

vahepeal lainetamist üldse ei ole, nagu kustuvate laine juures, siis ei või ka kõne edasiandmisest juttugi olla. Esimeseks tingimiseks traaditu telefoni juures on, et saatejaam katkestamatult kustumatuid laineid saadaks. Püsivale lainele surutakse siis mikrofooni kõnevoolumud peale, nagu see joon. 4 c näha on. Kõige vähema saatelaine sageduse juures — 25.000 võnget sek. jaguneb iga kõnevõnge 100—1000 elektri võnkumise peale (joonisel see muidugi nii täpselt tähendatud ei ole).

Kuidas seda tehniliselt läbi viiakse, selle üle tahan pealiskaudselt pildi anda. — Kustumatuid laineid saadetakse nõnda nimetatud katoodlampidega. Katoodlampi elektroonide (minimaalsete elektriosakeste) võnkumised tekitavad alalisi, ühtlasi elektromagneedilisi laineid. Joon.

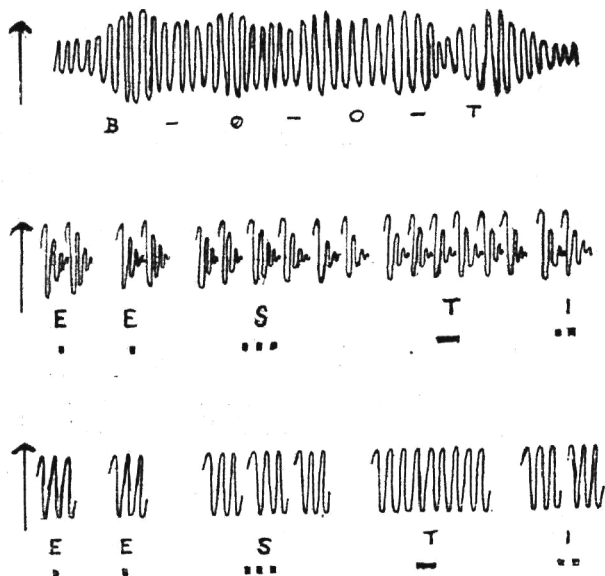

Joon. 3.

6 kujutab üht uuemat sädetelefoni saatejaama. Kui jätame kõrvale selle skeemi peensused, siis tunneme ära meile juba eelpool pealiskaudselt seletatud protsessi. Mikrofonil rääkides kõvendatakse kõnelained ja antakse esimese katoodlampi peale edasi. Teine lamp on selleks, et eetrit alaliselt võnkuma panna. Esimese lampi võnked surutakse teise lampi võngetele peale ja lained, nagu joon. nägime, saadetakse antenni ehk õhuvõrgu kaudu laiali. Vastuvõttejaam transformeerib need jälle kuuldavateks kõnelaineteks. Puhastamise, kõvendamise ja hääldamise meetodide peale ei pane

meie praegu rõhku. — Nii palju siis nüüd saatejaama tehnilisest küljest.

Et traaditult kõnet kui ka telegrafeerimist reguleerida, selleks on väidatud kavandatud, kus ära on tähendatud iga saatejaama laine pikkus, väljakutsed ja umbkaudne töötamisaeg. Praegu on suur hulk ülivõimsaid saatejaamu maailmas olemas, mille lained tervet maakera katavad, ja mis tõsiseid tehnilisi imesid enesest kujutavad. — Peale muu on veel püüd olemas saatejaama vastuvõttejaamaga ühendada ja mõttevahetust nagu hariliku telefoniga pidada. Viimaste katsete juures on veel palju võitmatuid takistusi ja kuni praktilise tarvitamiseni pole veel jõutud. —

Joon. 4.

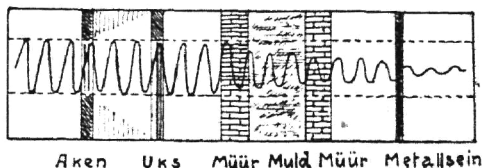
Lihtsam ja odavam on vastuvõttejaam ja sellepärast leiame ta palju enam laiali lagunenud olevat.

Vastuvõttejaama ülesanne on maailma eetris laialilagunevate laine seast soovivad välja püüda, neid signaalideks ümber muuta nii, et nad kas kuuldavahel ehk üleskirjutatavad oleksid. Ka siin on viletsate katsetega algust tehtud ja hoolsa töö ja uurimiste läbi kuni korralikult töötavate vastuvõtjateni jõutud. —

Saatejaamalt väljasaadetud kõrge sagedusega raadiolained pole meie meelele otsekohe tajutavad, neid peab enne ümber muutma madala sagedusega ehk kõnelainteks, siis alles avaldavad nad kuuldetoru ehk telefoni peale oma mõju. —

Viimasel ajal on kaks liikki vastuvõttejaamu tarvitusel, nimelt — kristall vastuvõtja ja lambiga ehk audioniga vastuvõtja. Esimene liik vastuvõtjaid on küll vähe vananenud, kuid li-

hikeste maade peal täidab ta oma ülesannet ja oma lihtsuse ja odavuse tõttu on ta igale amatöörile kättesaadav. Teine liik vastuvõtjaid on kallimad, ehituse poolest keerulisemad aga sellepoolest väga täielikud. Lambiga vastuvõtjad leiavad seal tarvitamist, kus pikkade maade pealt on vaja vastu võtta ehk kus kõvu signaale tarvis läheb, nagu valjultraäkija tarvi-

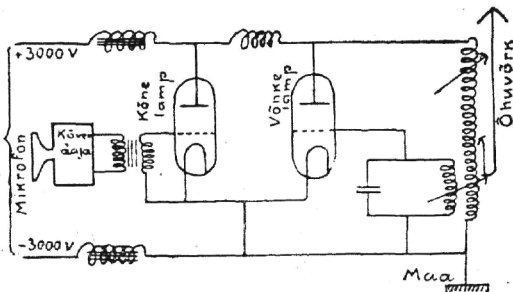

Joon. 5.

tamisel. Mõlemast liigist näeme joonistel kõige lihtsamaid esitajaid. Nende töötamisviisid on järgmised:

Esimesena kristall vastuvõtja. —

Õhuvõrk püüab eetri võnkumisi ja tabab nimelt need, mis tema endaga resonantsis (hääldatud) on ja saadab need edasi detektori ehk harvendajasse, mis mingisugusest kristallist koos seisab. Sellest ka nimetus „kristall vastuvõtja“. Detektor harvendab kõrge sagedusega lained (umbes 100.000 võnget sek.) madala sagedusega lainteks (40—4.000 võnget sek.) nii, et need häältena telefonis kuuldavale tuleksid. Hääldamine ja veel puhtalt hääldamine on üks raskematest ülesannetest vastuvõttejaamas. Hääldamiseks tarvitatakse igasuguseid mähi-seid ja kondensaatore. Mida puhtamalt, selge-

Joon. 6.

malt korda läheb vastuvõtjat hääldada, seda suurem ka tema vastuvõtte piirkond. Heade kristall vastuvõtjatega kõrge õhuvõrguga on veel 80 klm. peale selgeid signaale kuulda. Ameerikas olevat isegi mitmesaja klm. peale võimalik kristalliga vastu võtta. —

Lambiga vastuvõtjas täidab detektori ülesannet lamp. Õhuvõrk ja hääldamine on umbkaudselt sama, mis kristall vastuvõtja juureski. Peale harvendamist toimetab lamp ka veel kõvendamist. Et lampi töötama panna, peab

teda kõige pealt kütma. Kütmiseks tarvitatakse 4—8 voldilist elementi. Peale selle lülitakse veel üks katkestatud voolu ring lampi, mis umbes 30—90 voldiga köetakse. Katkestatud voolu ringis leiame siiski elektrivoolu, mille suurus alaliselt kõrge sageduse lainete mõjul muutub. Lambist harvendatud ja kõvendatud signaalid tulevad kuuldavale telefonis. Lambiga vastuvõtja on sellepolest kristall vastuvõtjast märksa parem, et ta on hulga tundelikum. Veel ühe sajandikuga nende lainete kõvadusest, mida kristall vajab, võib lambiga häid signaale saada. Ainult lambiga on võimalik kõige suuremate maade pealt telegramme ja kõnesid vastu võtta. Lamp kõvendajatega võib väikesel raam-antennil teateid suure eduga vastu võtta ja selle läbi pole enam vastuvõttejaam ühe koha külge seotud. Üldse on katoodlamp tervesse raadiotehnikasse kolossaalse pööre toonud ja ennast sellega populäärseks teinud. Sama osa, mis tööstusele aurumasin, mis lendamisele bensiinmootor, mis valgustustehnikale hõõglamp, sama osa mängib raadiotehnikas katoodlamp. Katoodlambit pole raadioühendus samas ulatuses nagu praegu kuidagi mõeldav. —

Raadiotehnika on imestamisväärne teadusharu. Kas võime siin üldse tehnikast kõnelda? Tehniline töö tähendab kokkupuutumist millegi olulise, millegi ainega. Tehnilised tööriistad on terasest, vasest, seisavad koos väntadest, ratastest, mille olemasolu juures kunagi kahtlust ei teki. Raadiotehnik teeb ainega tegemist,

mis siiski aine ei ole. Ta avaldab selle peale mõju, vormib teda, paneb ta möllama ja vaigistab peagi oma heaksarvamise järele ja ilma, et ta teda näinud ehk tajunud oleks. Tema taltutab teda ja kasutab tema mõjusid, mis sama saladuslikud kui kasulikud on. Ta töötab ainetu aine kallal harilikkude tööriistadega; aga kuidas need oma mõju avaldavad, on igatahes teiselpool nähtavat. Nagu Champollion kord hieroglyifide sisust aru sai, mis tundmatutes märkides, tundmatus keeles tundmatute sündmuste üle kõnelesid, nii käsutab raadiotehnik tundmatut ainet, tundmatu mõju läbi tundmatuks tegevuseks. Raadiotehnika ei tööta masinaosadega ega kunstlike tööriistadega, vaid põhimõtetega. Raadiomeistrid ei tarvita olulistest ainetest palju enam kui vähe mähitud traati ja mõnda metalliga kaetud klaastahvlikest. Neid lihtsaid asju seavad nad ikka uuel viisil kooku ja saavutavad selle läbi rea uusi mõjusid, just nii nagu 25 tähe ümberpaigutamine iga inimese mõtte avaldamist võimaldab. Keegi kuulus raadio tundja on kord lausunud: „Peaaegu polegi traaditult telegrafeerimine enam tehnika, vaid filosoofia mähiste ja kondensatoritega“.

Sellest näeme, et meie ei ole tegemist teinud mõne tähtsusetu ainega, vaid et raadioühendus üks meie aastasaja suurimatest leidustest on, mis suuri muudatusi rahvaste läbikäimises kaasa on toonud. Meie ei või enam praegust kultuuri raadiotelefoni ja -telegraafita kujutleda, nagu meil see võimatu oleks traadiga telefonist ja telegraafist loobuda.

K. M. F.

INKA KULD.

Saksa kirjaniku JAKOB WASSERMANNI jutustus. Tõlkinud S. P.

3

8.

Soldatid said luba saaki röövida ja nad tõid Inka laagrist kuld- ja hõbeasju ning palju rulle riidet, mis oma koe kui ka värvijume poolest nii peen oli, et me niisugust veel seni näinud ei ole.

Kõik see röövitud varandus viidi selleks määratud majasse, et pärast, kui viies osa Kastiilia kroonule maha arvatud, seda meie sõjameeste vahel ära jaotada. Cristoval Peralt ja mina olime Inka krooni mõne soldati abil ühte kõrvalisse kohta toimetanud, aga keegi neist soldatitest oli asjast Pedro Pizarrole teatanud ja kindral laskis meid enese juure kutsuda ning käskis, väga tagedat nägu tehes, trooni välja tuua. See sündis, sest me värisime tema viha ees.

Et siiski mitte kahju kannatada, otsisin soldatitega kõik linna majad läbi ja kus midagi väärtuslik oli, võtsime kaasa. Meie tabasime pärismaalasi ja kiskusime neilt ehted ja iluasjad ära. Üksikult ja rühmadena käisid meie sõjamehed maad mööda, riisusid majad tühjakaks ja pistsid põlema. Nad tungisid ka tempelitesse, tapsid preestrid või ajasid nad välja ja võtsid kaasa, mis seal riide või ilusate asjade poolest väärtuslik oli. Aga sellest kõigest ei olnud neile veel küllalt, nad ihkasid ikka veel enam.

Aga ka minul ei olnud millestki küllalt, ka mina ihkasin ikka enam ja enam.

Ühel õhtul, kui väesalk röövkäigult iseäranis edukalt tagasi oli tulnud, astus vangistatud Inka oma maja sisemistest tubadest sammasaali ja vaatas, kuidas soldatid oma saaki maha

panid, kuidas teised juure tulid, kuld- ja hõbeasju kätte võtsid, neid katsusid ja neist otse kui joobunud olid. Ühtlasi paistis nende silmist kustutamatu ahnus ja kade hirm. Ma seisin sealsamas lähedal ja mu silmad olid Inka peale peatama jäänud. Ta ei näinud aru saavat, mis ta silme ees sündis; kuna ta tähelepanelikult kõiki vahtis, lähenes temale Felipillo ja ütles temale alandliku ja silmakirjaliku lahkusega mõned sõnad, nagu ma hiljem Hernando de Soto käest kuulsin, kes seda Atahualpa enese käest teada oli saanud, öelnud Felipillo seekord järgmist: „Nemad ihkavad kulda. Nemad uluvad ja karjuvad kulla pärast. Nad veristavad üksteist kulla pärast; küsi enesele vabadus, ja sa võid seda kulla eest osta. Ei ole midagi ilmas, mis nemad kulla eest ei annaks; nad annavad selle eest oma naise, lapsed, oma hinge ja isegi oma sõprade hinge.“

Sel silmapilgul aimasin ma ainult tema sõnade tõsist ja hirmsat mõtet; mis mind iseäranis sügavasti liigutas, oli Atahualpa näoilme sel puhul. See avaldas arusaamatust ja ühtlasi õudset aimdust. On kindel, et ta sellest aias peale alatasa selle üle järele mõtles, mis Felipillo talle öelnud. Temale näis see arusaamatu olevat, et niisuguse tühja asja eest, nagu kuld on, niisugust tähtsat asja — nagu vabadus, osta võib ja et selle eest üleüldse midagi saada võib. Midagi saada — sellel oli tema arusaamise järele hoopis teine mõte kui meil; mõte, et kulla eest midagi osta võib, pidi teda üllatama ja rahunuks tegema. Sel tunnil oma kullast joovastatud seltsimehi ühel pool ning vaikivat ja imetlevat Inkat teisel pool vaadeldes, sai mulle selgeks, kui võõrad meie temale olime, kui võõrad ja kohutavad, mitte kui inimesed teisest ilmast, mida tema ei tunnud, vaid ka olevused temale arusaamata hingeeluga.

9.

Tema mees- ja naisteeniad, õuekondsed ja naised tulid Caxamalcase ja palusid käsi üles tõstes, et neid nende isanda juure lastaks; nad ütlesid, et nende elu Inka päralt on juba sündimisest saadik ja tema lähedusest eemale jäetutena pidid nad selle maa seaduse järele surema.

Kindral valis nende hulgast umbes kakskümmend, nende hulgas prints Curacase, Inka poolvenna, keda see iseäranis armastas; see oli ilus õrn noormees, keha ja näo poolest Inka sarnane; teised saatis kindral oma teed. Nagu me pärast kuulsime, olid nad endid kõik ära tapnud.

Tulid veel tuhanded teised maa- ja linnade elanikud, kes oma isandat näha soovisid; neid

lasti ka Caxamalcase sisse, pärast seda kui kindlaks oli tehtud, et neil sõjariistu kaasas ei ole. Seda ei oleks aga tarviski olnud, sest nad olid äärmises hirmus ja abitus seisukorras. Nad ei suutnud kuidagi uskuda ega aru saada, et Inka, see päikesepoeg, võis vangi sattuda: kurva imetlusega vaatlesid nad meid ja kui keegi meist nendega rääkima hakkas, värisesid nad ebausklikus hirmus. Mingi üllaloomulik jõud näis neid müüride ees paigal hoidvat, mis Inkat ümbritsesid; mõned nutsid, mõned ohkasid ainult tasa, mõned olid põlvili, pea käte vahel, ja öösiti nägin ma nende silmi pimeduses hiilgavat, kuna mägedelt kurvad laulud kõlasid.

Kogu riik oli leinas ja meeleheitmises.

10.

Kuuendal päeval andis kindral Inka valvamise minu hooleks ja selle ülesande täitmiseks anti mulle käsutada viisteistkümmend hoolsat soldatit.

Ma võisin nüüd vangi igal ajal ja kõige lähemalt vaadelda. Tema aga omalt poolt ei pannud mind tähelegi; ainult üht meie seast näis ta kõige enam sallivat, nimelt Hernando de Sotot ja see võis ka siis igal ajal temale läheneda. Kindral nägi seda heameelega, sest ta otsis juhust, et Inka mõtetest ja plaanidest teateid saada. De Soto nägi selles asjas palju vaeva, aga tema katsed ennast Inkale arusaadavaks teha ei jäänud mitte koguni tagajärjetaks.

Atahualpa saatis ööd peaaegu uneta mööda ja istus, jalad risti, kivipõrandal. Näis nagu hoiaks ta iga sammuga ja iga käeliigutusega kokku. Toitudest puudutas ta ainult neid, mis tal ainult kõige hädalisemalt tarvilikud olid, oma naiste poole ei pöörnud ta ühtegi pilku, ainult prints Curacasega rääkis ta aegajalt tasa.

Kindral oli kuningliku vangi vastu väga viisakas ja katsus tema kurbust, mida hoolimata ükskõiksest näoilmeist ometi märgata võis, lahutada. Kindrali lähenemisel tõusis Inka üles ja vahtis talle küsides, oodates aga äärmise külmusega otsa.

Ühel päeval laskis Pizarro tõlgi läbi Inkale öelda, et ta ennast oma õnnetusest mitte heidutada ei pea laskma; tal olla küll osaks saanud kõikide nende valitsejate saatus, kes kristlastele vastu hakanud ja selle eest karistada teda taevast; aga hispaanlased olla suuremeelne rahvas ja anda armu neile, kes kahetsedes alla heidavad.

Seal nägin mina ja ka kindral pani seda tähele, et Inka kuldpannalt oma kingal vaatles ja sellejuures iseäralik naeratus üle tema huul-

te käis. Selle peale tõstis Inka oma pahe-
ma käe ja prints Cu-
racas, kes tema kõr-
val seisis, laskis põl-
vili ning puudutas oma
isanda väljasirutatud
sõrmi värisevate huul-
tega.

11.

Et sündmuste järje-
korda jälgida, pean
ma jutustama, kuidas
prints Curacas ühe
soldati läbi kannatas
ja mis sellejuures sün-
dis.

See oli vara hommi-
kul, kui noormees sam-
massaalist lahkuda
mõttes, et oma käski-
jale puuvilja tuua, mille
saamiseks see soovi
oli avaldanud; soldat
Pedro Alcon, kes va-
hil oli, ei tahtnud teda
läbi lasta ja kui Cura-
cas temale liigutustega
seletada katsus, kuhu
ta minna tahab, haa-
ras Alcon tal õlast kin-
ni ja viskas ta tagasi.
Äkilises vihas lõi Cu-

VABARIIGI UUS VALITSUS.

Riigivanem Dr. Fr. Akel
(kristlik rahvaerakond)

racas soldatile näkku;
selle peale tõmbas Ped-
ro Alcon mõõga ja Cu-
racas pööris hirmunult
pögenema. Soldat ajas
teda ähvardava karju-
misega taga, et talle ve-
riselt kätte maksta.

Ma olin parajasti üles
tõusnud ja kui ma kära
kuulsin, ruttasin ma In-
ka ruumidesse. Ma nä-
gin, et ta teatud sihis
midagi vaatleb ja kui
ma oma silmad sinna
poole pöörsin, silmasin
printsit, kes tuulekiirusel
sisemiste ruumide poole
tormas. Ruumisid oli
hulk, mille läbi hirmunu
jooksis, nii et tema ko-
gu mulle esiti väiksenä-
paistis. Sõnatu, ülestõs-
tetud kätega jooksis ta
kui hirv läbi pika tuba-
derea, soldat raskete
sammudega, väljatõm-
matud mõõgaga tema
kannul. Viimaks on põ-
geneja oma käskija juu-
re jõudnud, langeb maha
ja võtab selle jalgade
ümbert kinni. Pedro
Alcon, hingetu ja vi-

Välisminister O. Strandmann
(tööerakond)

Töö- ja hoolekandeminister
Ch. Kaarna, (tööerakond)

Põllutööminister A. Kerem
(rahvaerakond)

hane, tahab teda lüüa; aga ma hüüan ja käsen teda peatuda; ta ei pane seda täheleegi ja vaatab pahaselt minu poole; seal katab Atahualpa pahema käega oma venna pead, kuna ta paremaga vihase soldati tagasi tõrjub; see liigutus on nii kuninglik, et Pedro Alcon peatub; aga ainult silmapilguks; siis keerutab ta vihase sajatusega mõõka ja noormees oleks kahtlemata hukkunud, kui mitte kaks orjaneitsit vahele poleks karanud, et hoopigi vastu võtta. Ühele neist langes mõök kaela sisse ja ta langes maha, sõnaku ja verine.

Nüüd peatus Alcon. Tema pilk juhtus Inka omaga vastamisi ja ta nõudis jämeda ning julma kangekaelsusega printsi elu.

Ma pean siin tähendama, et meie soldatid sel ajal selle läbi, et neil hiigla saagi peale suured välja-vaated olid, mässulisteks muutunud ja et meie, ohvitserid, neid käsu-

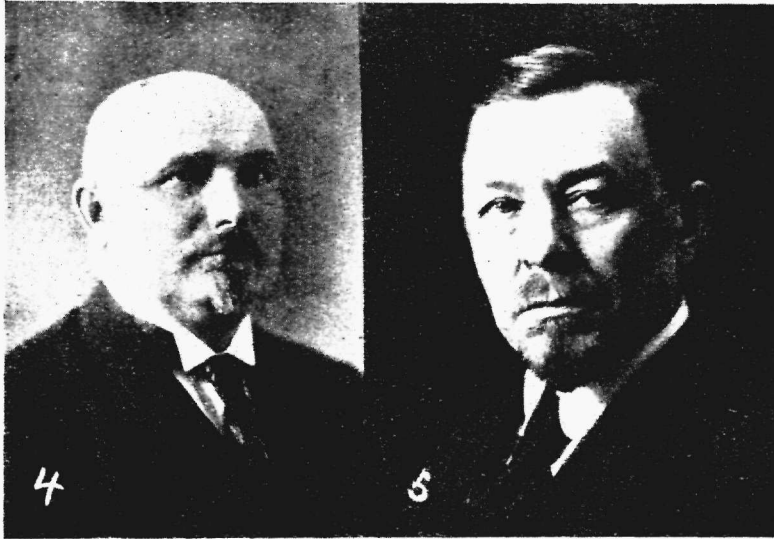
tades ettevaatlikult pidime olema, et mitte võimu nende üle kaotada.

Oma pahemat kätt ikka veel venna peal hoides, vallandas Atahualpa parema käega kuldse sõle oma riide küljest, ulatas selle Pedro Alconile. Ma nägin tema liigutuses midagi ebakindlat ja kahtlevat, nagu ei usaldaks ta oma tegu ega ootaks sellest head tagajärge.

Alcon võttis ehteasja, kaalus seda peo peal ja kehitas õlgu. Inka tõmbas oma pahemalt käelt paksu kuldse võru ja andis selle solda-

tile. See kaalus seda jälle, pigistas huuled kokku ja vaatles kaheldes oma ette. Seal tõmbas Atahualpa, temale mittekohase ägedusega, smaragdist keti kaelast ja viskas julmalt väljasirutatud kätte. Nüüd nikutas Alcon rahulolles pead, peitis ehteasjad oma nahkvammusesse ja pistis mõõga tuppe.

Atahualpa vaatles teda hämmastunult,

Sõjaminister O. Amberg
(kristlik rahvaerakond)

**Raha- ja tööst.-kaubandusmin.
K. Baars** (tööerakond)

Siseminister Th. Rõuk
(erapooletu)

Haridusminister H. Rahamägi
(kristlik rahvaerakond)

Teedeminister K. Kark
(rahvaerakond)

nagu oleks viirastus tõelisuseks saanud. Sest nüüd oli tal tõestus käes, et neilt võõrastelt kulla eest elu võib osta; see aga üllatas teda nii kohutavalt, et ta veel tükk aega nagu unenäos seisis, millest teda isegi veel tema armsa venna sõnad ei suutnud äratada.

12.

Lähemal päeval tuli kindral mitme rüütliga Atahualpa juure, et selle juhtumise pärast ennast vabandada. Ta lubas asja õiglaselt uurida lasta ja soldatit karistada.

Seal ütles Inka sõnadega, mis ta piinliku hoolega otsis ja kogeledes Felipillo läbi edasi andis, et kui temale vabadus antakse, siis ta ennast kohustab tervet saalipõrandat, millel meie seisime, kullaga katma. Kindral ja meie kuulasime seda vaikides ja kui Atahualpa sõnagi vastuseks ei saanud, lisas ta suurema rõhuga juure, et ta nõus ei ole mitte ainult põrandat katma, vaid tervet ruumi nii kõrgelt kullaga täitma, kui ta käega ulatama küünib.

Meie vahtisime teda imetledes, sest me pidasime seda ühe mehe hooplemiseks, kes nii ahnelt vabadust ihkab, et oma lubaduse täitmise võimalust ei kaalu. Kindral kutsus meid kõrvale, et me oma arvamist avaldaksime. Tema vend Hernando ja sekretäär Feres tahtsid seda pakkumist tagasi lükata, de Soto ja mina olime aga selle poolt. Pizarro lõi kahtlema. Tal olid kõige suuremad ettekujutused selle maa rikkusest ja nimelt pealinna Cuzco varandus-

test, kus kindlate teadete järele templite kaetused kullaga kaetud pidid olema, niisama ka seinad ja isegi telliskive valmistatud seal kullast. See pidi siis ikka põhjendatud olema, mõtles ta nüüd; sellepärast soovitas ta igaks juhtumiseks Inka ettepanek vastu võtta; sest selle läbi oleks korraga kõik kuld koos ega oleks perualastel seda võimalik ära peita või ära viia.

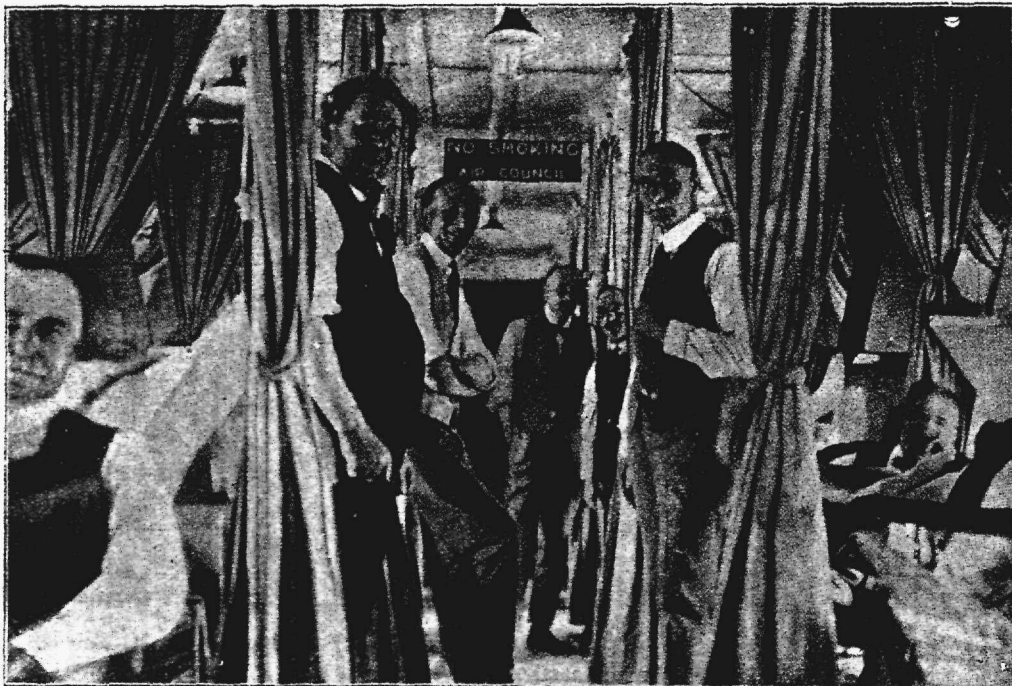
Ta ütles sellepärast Atahualpale, et ta talle vabaduse tahab anda, kui ta tõesti nii palju kulda muretseda võib kui ta lubanud. Ta nõudis enesele punast kriiti; see toodi temale ja nüüd tõmbas ta punase joone, Inkast näidatud kõrgusel, üle nelja seina. Ruum oli kolmkümmend seitse jalga lai, kakskümmend viis jalga pikk ja punane joon oli põrandast üheksa jalga kõrgemal.

See ruum tuli siis kullaga täita. Inka nõudis selleks kaks kuud aega. Tingimused kirjutati sekretäär Feresi poolt alla ja dokument pitseeriti kinni.

Me kõik olime selle kokkuleppe ja läbirääkimiste pärast nii erutatud, et näod kui palavikus hõõgusid ja hääl katkes, kui selle üle rääkisime. Meie kahtlesime; see kahtlus oli salakartusega ja palava lootusega segatud. Kohe lagunes teade sellest laagris laiali; soldatid muutusid rõõmu pärast poolhulluks; nad elasid kõige hullemates tulevikuunistustes; uni, mäng ja igasugune ajaviide oli neile ainult koormaks.

Ja meiega ei olnud lugu teisiti.

(Järgneb.)

★

Mõnusused õhusõidul.

Salong uuel Inglise lennukil, mis Londoni ja Pariisi vahel reisijaid veab. Lennuk võtab peale 50 reisijat.

★

Kolmas ülerikline asunikude ja riigirentnikkude kongress
22., 23. ja 24. märtsil Tallinnas.

Foto Vannus

MUST RIST.

PEET VALLAK.

Õhtul jõudis Mathias Nedrema külla.

Päike oli juba loojas ja lumist legendikku valgustas suur, ümmar ja kollane täiskuu. Ta oli haruldaselt suur ja kollane, ent valgus, mida ta alla saatis, osutus — siniseks. Ja neid pikki siniseid varje vedasid metsaveeres kasvavad üksikud männid kumerale lumisele küla-tagendikule ning viie talu pooleldi lumme tuisanud küüarakad majad tukkusid vaikselt oma varju teravruudu äärel, kui asuksid nad väikeste siniste järvekeste kaldal. Külmal oli ränk.

Mathia pikk kõver kehalook ühes oma siütile — popsniku väikesele kandilisele majanise varjuga lähenes Nedrema esimesele majakstile legendiku veeres. Ta rudisevad sammud peatusid akna all ja ta püüdis sealt sisse vaadata. Ent klaasid olid valgeks jäätanud ja näha polnud midagi.

Ta koputas.

Vaikis tasane kõnekõmin ja oli näha, kuidas must vari üle jäätanud aknaruudu libises. Siis nagises välisüks, avanes poekili ja inimpea tuli arglikult nähtavale.

— Kes seal on? küsiti hääle värisedes.

— Võõras! vastas Mathias ja lähenes uksele. See tõmmati nüüd peaaegu kokku ja kaks hahka kätt hoidis haaki tugevasti peos.

— Asjata kardad, ütles Mathias. Ma ei ole sõdur — ei valge ega punane.

Kui pilu vahelt piiluv silm selles veendunud, vajas üks rohkem avadi. Mathialt polnud sellelt pelgurilt jällegi muud küsida kui teed ja ka seda, kui kaugel siit valgete väed asuvad.

— Valged? osatas mees uksepilu vahelt ta küsimusele. Kes teab. Täna hommikul olid nad veel siin Nedrema külas. Aga lõuna paiku löödi taganema. Kõneldakse, et nad Lemme peatama jäänud.

Läpastavat sooja õhku jooksis uksest välja, muutudes kohe halliks auruks.

— Kui kaugel on siit see Lemme küla? küsis Mathias.

Vanamees nakatas ja neelas esimese sõna: — ... versta. Jah nii: kaheksa, kümme versta.

Punased on siis jälle tükk maad edasi tunginud. Ent nüüd polnud öös midagi kuulda, ei ragisenud kuskil kuulipilduja ega raksatanud kahurkuul. Ometi ei võinud seda imelikku vaikust usaldada: ses vaikuses ometi varitseti ja võideldi kuskil. Madal must kadakpöösas metsaserval võib liikuma hakata ja sõduriks osutada — püssid laskevalmis, võib ahelelik metsast välja hiilida.

Mathias jättis vanamehe jumalaga.

— Süüa teilt muidugi ei saa? hüüdis ta majanurgalt tagasi vaadates. Eitava vastuse saades hakkasid ta rudisevad sammud külavahele teed jälle edasi ruttama. Ta kummardus vähe ja nägi teel tõepoolest musti ümmaraid täppe — jääks tõmbunud verd, tänase lahingu jälgi.

Oli aeg mõnda tallu öömajale minna ja hommikul jälle taganevate vägede kannul teekonda jätkata. Küünlapäevaks koju jõuda, kui punaste edasitungimine niisuguse kiirusega edasi kestab, seda lootis Mathias nüüd kindlasti.

Tee viis põldudelt uuesti metsaveere ja jooksis kõverjoonena kõrendikust läbi, et viimaste talude juure lõpuks jälle välja jõuda. Pikkade, sirgete männide mustad tüved ulatusid valgest lumest üles, nad olid kui laasitud. Kuski mustas lumel suur mügermus — hobuse korjus, ja vähe maad temast eemal mahajäetud tühi vanker.

Siin kuulis Mathias kõnehääli. Ta vaatas tagasi ja nägi eemal puude all musti kogusid. Need liikusid, näisid lähenevat ja suurenesid. Võis varsti hobust silmata, kes looga vahel oma pead pildus, ja rege ta järel nelja mehega.

Lähenedi ruttu ja Mathias astus teelt kõrvale, põlvini lumes seisis ta teeveeres, et neid mööda lasta. Ent mehed peatasid tema kohal hobuse.

— Kes siin hulgub? küsiti.

Üks jäi reele hobust hoidma, aga kolm meest astus maha. Püssid käes, seisid nad Mathia ees.

— Mis sa hulgud siin öösel? nõudsid nad temalt. — Valgekaartlane?

— Kes siis kohe nii ägedalt! hüüdis ta ja naeratas.

Mathias ei eksinud — need polnud punaväe sõdurid, vaid eraisikud.

Tuli lumest välja ja seisis kolme püssimehe vahel. Nägusid otse ta näo juure ajades tunnustasid mehed teda, kuid ei tunnud ometi, oli võhivõõras. Siis ütles keegi toorelt:

— Paberid!

Ning Mathias pistis käe põuetasku.

— On! ütles ta.

Mehed ootasid ta juures ja Mathias tegi kõik vana sineli nõöbid lahti, et kätt sügavemale ulatada. Ta käed olid külmast kanged ja sõrmed peaaegu jäised, taskust ei leidnud ta midagi. Käsi tühjalt välja tulles, irvitasid mehed:

— Niisuguseid paberid oleme ennegi näinud! Käi reele ja — kaasa! Valge!

— Või valge! Siis kohe nii järsku! urises Mathias.

Ta võttis nüüd teise käe appi ja ajas selle teise tasku. Sealt leidis ta paberid ja ulatas nõudjatele.

Neid oli mitu ja neist jätkus igale. Krabitati ja lehitseti kuivalgel, püssirauad peos. Keegi rapsis tikke ja vaatas tikutulega. Vahtasid neid üksteisega ja uurisid hoolega. Kõhklesid ja pilgud urgitsesid vaenulikult Mathiasist. Siis küsis keegi:

— Kust sa tuled?

— Siberist! vastas Mathias.

— Ja kuhu sa lähed?

— Koju!

— Ja kus su kodu on?

— Muhumaal.

Nüüd ütles keegi, et Mathia paberid korras on: ta pole valgekaartlane; ta tuleb ka tööpoolest Siberist, nii seisab ühel paberil.

Mehed ulatasid tunnistused Mathiale tagasi ja Mathias pani nad uuesti tasku. Küsiti:

— Mis sa siin siis nii hilja hulgutud?

— Kuidas? imestas Mathias. Juba algab jälle vana laul? Ütlesin, et koju lähen. Nüüd otsin aga õõmaja.

— Ära mine kohe upsakaks! hoiatati teda, ja mees, karabiin käes, ajas oma võika näo kõõrdi ta ette: olid mõlemad väljakutsuvalt ähvardavad — nägu ja karabiin. Keegi ütles:

— Istu reele! Viime su edasi!

See oli juba sõbralik sõna.

Neljakesi põlvili reel olles tegid nad Mathiale ruumi ja Mathias ronis nende juure rekke. Käsi kahe õlal, et mitte komistuda, põlvitas ta viiendana laamiku veerel. Regi hakkas metsateed edasi sõitma ja jutt sigines kohe. Mathias vastas mitmele nende küsimusele Siberi ja Vene elu kohta, kõneles mässust ja sõjast.

— Varsti on aga sellel kõigel lõpp, arvas ta.

Regi nõksatas sügavasse rööpa, mehed vajusid pilguks kummargile. Siis vandusid nad ja tõusid jälle põlvili.

— Kuidas? — imestasid nad. — Kuidas lõpp?

Ei saanud aru, mis Mathias sellega mõtles.

— Lõpp tööpoolest, varsti ja jäädavalt! — kinnitas see. Olen kümme aastat mööda maailma loksunud: nüüd tuleb ometi kord rahu.

— Punased võidavad?

— Punased!

Meeste näod tuksatasid, koorem oli nagu õlgadelt langenud. Küsiti:

— Kuidas on siis lugu selle üleilmalise re-

volutsiooniga?

Ja küsija sülitas.

— Tuleb! vastas Mathias.

— Tuleb?

— Ei jää tulemata.

Siis hakkas Mathia põlvedel laamiku varvadel valus. Ta sai nüüd parema ruumi ja võis põhule istuda. Jalad üle veere väljas, vedasid ta saapad tee veere sügava vao. Oli ajaviiteks hea vaadata, kuidas jalad lume mööda edasi jooksid, nagu laev, mille nina ette kõrge vall valget vahtu korjub. Ja aegajalt pidi ta jalad kõnksi reele tõmbama, kui mõni puutüvi otse tee kõrval vastu tuli.

— Seda ootame kõik, seda üleilmist revolutsiooni! kõneldi reel.

Mathias vedas paberossiikarbi taskust välja, avas ja pakkus meestele. Olid kõik suitsetajad ja paberosse jätkus parajasti igale.

— Nii, vennalikult! Sellest saame aru!

Kui regi kuusikualuselt teelt külla pööris, siis võidi sealt viit põlevat paberossiotsa näha. Kange Vene tubaka lõhn jäi taha männide alla.

Teel selgitasid mehed Mathiale ka oma sõidu-eesmärgi. Mathias oli nende usalduse võitnud ja tema arvamisi pandi asjalikult tähele: ta tuli ju Venemaalt. Nad leidsid ta enestele tarviliku abilise olevat ja otsustasid teda enesega kaasa viia.

Esialgsest sõideti aga Nedremale Adriku tallu.

Regi viie mehega vajus ülalt kõrgelt hangelt madalale tareesiku ette. Koer urises reheall, ninaots värava alt väljas. Tallis hirnus hobune.

Nad astusid kõik viiekesi hämarasse tareesikule, sealt kööki. Oli veel vanamoodne elutare siin Adrikul ja uksepalkud peaaegu põlvkõrgusel. Kolisesid plekkämbrid pimedas, siis leiti eeskambri uksele üles ja astuti sisse.

Kaks tüdrukut ketras laelambi valgel takku, poisike lamas selili voodis, paljad jalad ristamisi otsalaual. Ehmusid kõik püssimehi nähes, vokid peatusid, lamaja tõusis voodist istukili.

— Kas peremees kodus on? küsisid tulijad.

— Kodu! vastasid kolmekesi kordamisi, hääled värisedes. Nägid, et neljal on püssid kaasas, viiendal ainult malk. Tundsid vastamisi üksteist — pererahvas nelja meest ja neli meest pererahvast, ning see vähendas viimaste hirmu. Olid omavalla mehed ja nüüd nagu polnudki karabiinid nende käes enam karabiinid, kõik muutus nagu naljaks.

— Kutsuge siis see peremees siia, — ütles Mathias.

Käsk oli viiendalt, tundmatult, — tüdruk

Koht Egiptuses Theba linna lähedal, kus kuulus vaarao Tutanhkamoni haud leiti.

tõusis üles ja läks tagakambri. Oli kuulda, kuidas ta seal magava peremehe äratas.

— Mis on? küsiti.

— Tule eeskambri, tahetakse kokku saada! vastati.

Hirm oli juba hääles jälle pärides:

— Kes?

Kui tüdruk juba ammu eeskambri tagasi tulnud, peremees aga veel ei ilmunud, tõukas Mathias vaheukse lahti. Ta nägi seal seitsmekümne-aastase vanamehe, kes riietumist lõpetas.

— Tulen kohe, öeldi Mathiale.

Kui peremehe vaade mööda uksepiita eeskambri küünis, nähes seal nelja püssimeest, jahmatas ta. Ja ta astus tagakambrist välja — kuivetu, hall, seitsmekümne-aastane Adriku peremees Henn, kuub eest lahti, käsi põues. Tundis, et ta süda oli kiiresti lööma hakanud.

Muud midagi ei seletatud talle pikemalt — tulgu kaasa.

— Kaasa? osatas peremees. Miks?

Ei vastatud talle, muiati, vaikimine osutus imelikuks saladuseks.

— Miks? küsis veel.

Seisis nende ees, käsi põues, vanad hallid silmad läigatasid.

— Ära lobise nii kaua! hoiatas teda keegi. Ega me ei ole siia vasikanahku kauplema tulnud.

Olid tigidad, sõnad tulid kui läbi hammaste. Istusid ridamisi pikal pingil, püssid peos, põrnitsedes teda altkulmu süngel ilmel.

— Nii ei tule ma teiega küll kaasa, ütles Henn. Selleks peab ikka põhjus olema. Olen pealegi haiglane.

— Ei tule? hüüti, peaaegu kisendati. Hoia-tame!

Näidati talle seejuures pikka tääki, mis vintpüssi otsa kinnitatud.

— Või nii! ohkas vanamees. Nii siis — vägivaldselt. On teil ka minu vangistamiseks käsk ette näidata?

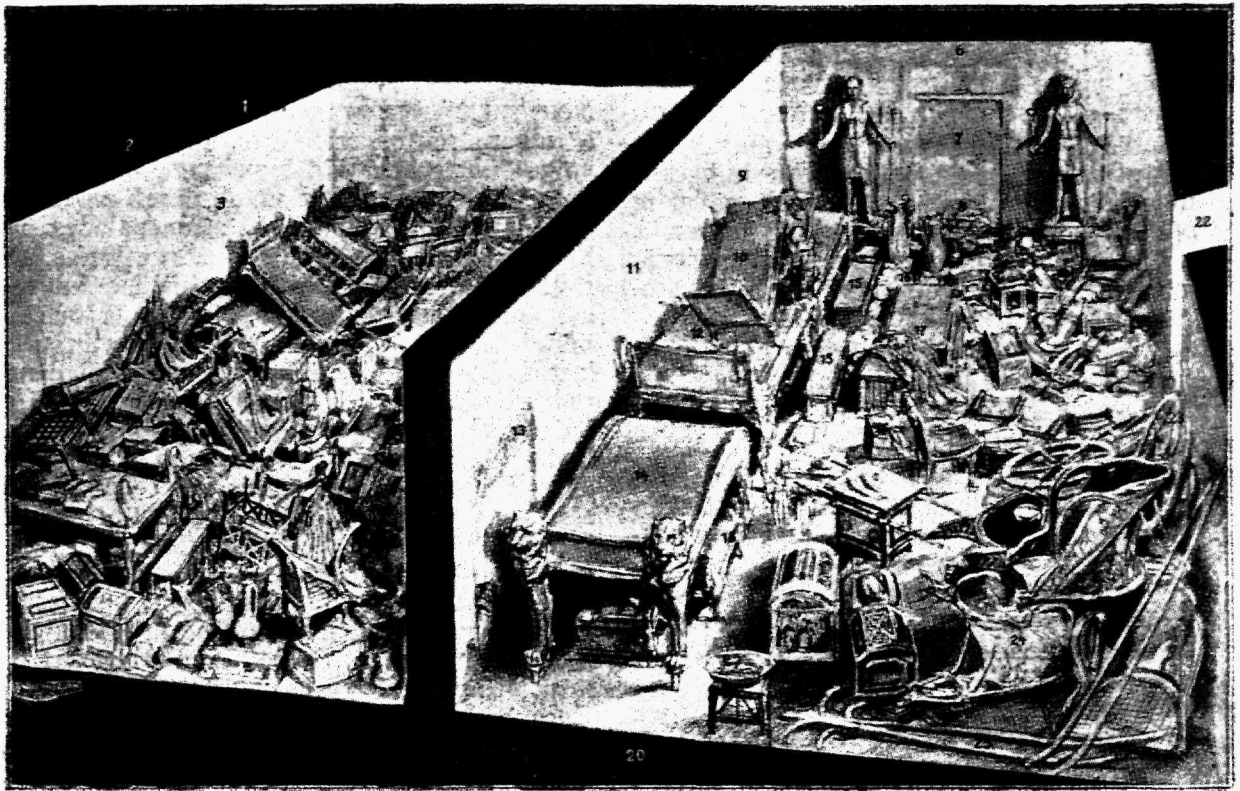
— Vangistamiseks? naeratas keegi.

Teine vastas peaaegu hõisates:

— On!

Ja näitas seejuures tääki.

Siis lahkusid nad kuuekesi, istusid rekke ja sõitsid tuldud teed tagasi. Eemal Lemme küla sihis ragises hookepa kuulipilduja, lasti rakett

Vaarao Tutanhkamoni haud, nagu ta avajatele puutumatu esines.

õhku. Hiljem tuli neile sõdurite voor vastu, vankrite rattad lumest ja jääst rummuni ummistunud, hobused lõõtsutades ja aurates.

See oli peaaegu ainuke pikk voor, kus reed ja vankrid pikka harva ritta lülistunud. Nad pidid oma hobuse igakord sügavasse lumme tõmbama, et liinile ruttajaid mööda lasta.

Nihkusid sellepärast vaevaliselt edasi ja vana hobusetu auras. Ta väsis ikka rohkem oma kuuemehelise koorma ees ja kui teda uuesti sügavasse lumme tõmmati, oli teda sealt raske tagasi teele ajada. Peksmisest hoolimata tegi ta ainult asjatu nõksatusi aiste vahel. Siis pidid mehed sajatades reelt maha ronima ja koorma kergendama.

Niisugune sõit vihastas ja nad lasid ühe teeveerse talu õue hobust vahetama. Kambrist toodi tallivõti, tõsteti raudkang ukse eest ja toodi kõige parem hobune välja. Endine väsinud jäeti lumehangele heinakõrsi korjama, ja suure rutuga sõideti edasi.

Nüüd oli ka voorile lõpp tulnud ja vast mõned üksikud sõdurid tulid jalgsi neile vastu: kuid ka nende eest pidid nad kõrvale pöörama, sest et nad teed ei annud. Juba varakult andsid nad vandudes märku, et tee puhas olgu.

— Aa, seisa! hõisati lõpuks ühelt vankrilt,

kui nad Tuukre külla olid jõudmas ja kui uus voor neile vastu oli tulnud. Silmapilt jooksis nende ümber must pilv ning hobune vabastati sõnalausemata aiste vahelt.

— Seltsimehed! püüdsid nad sõduritele selgetada. Oleme proletaarlased... nii ju ei lähe...

Kuid neile naerdi vastu, ähvardati, pilgati. Ja kui see must pilv nende juurest lahkus, nägid nad teel vana valge hobusetu harkis oma nelja jämeda jala peal, nina maas, sabakonts oma sügavas öösis vanadusest kõrgele kasvanud. Liinile ruttavatest sõduritest polnud muud midagi järele jäänud kui suurte vankrite oigav nagin eemal kuuvalge metsa all. Kirumine oli asjata, mahajäetud viletsa setu rakendasid nad ree ette ja jätkasid sõitu.

Jõuti Tuukre külla ja lasti koolimaja õue. Kõik aknad valgustatud, ukse ees käsipuud hobuseid täis, ustel kihin ja kahin — eraldus see maja tukkuvast külast, kus paistis vast ainult paar väikest valgustatud aken läbi viljapuude raagus oksastiku. Siin regede kõrval oli kaks väljasuurtükki ja nende juures käis vahisõdur edasi tagasi.

Vaevalt jätkus käsipuudel tulijate hobusele ruumi, ja õieti polnudki vaja teda siduda: ta ei

lähe nii kui nii kuhugile. Ning nad lasidki ta lahti ja panid ühe ree juure heinu nārīma. Kui valge kits pures ta neid oma vanade hammas- tega, kahe esimese jalaga üles rekke ronides.

Siis viidi Henn koolimāija, kus valitses kirjeldamatu kaaos: koolipingid nurka kuhjatud, pōrandad õlesasi ja heinu täis. Oli nāha, et vastutulnud sõdurid just praegu siit lahkunud, järele jättes vaid väikese rühma. Ning sellepärast norises pōrandal veel mõni üksik inimko- gu, ja kuskil raiuti koolipinki ahjukütteks.

Ühe kambri üks avati ja kolme püssimehe vahel toodi sealt vallavanema abi välja. See oli näost valge kui paber.

Samasse kambri viidi ka Adriku Henn.

Kahe rittaasetatud kirjutuslaua taga istus viis meest, muist Henu tuttavad, muist vōo- rad. Seina najal seisis suur punane lipp ja sin- na oli pandud ka hulk vintpüsse ritta.

Henn kummardus teretuseks ja ta meeled läksid peaaegu segi. Ta kuulis vaid, kuidas see viies vōoras mees, Mathias laua juure kutsuti ja ta isikut pärīti. Vastuse saades rahuldusid lauasolijad lõpulikult.

— Kus on kodanik Hill? pärīti nüüd.

— Hill! Hill! hōigati seepeale siin ja seal, tühjad klassitoad hūideist kajades. Samal ajal hīllis Mathias sellest väikesest kambrist välja ja läks sõduri juure, kes koolipinki ahjukütteks purustas.

— Seltsimees, on sul söögipoolist? küsis ta, pannes käe sõbralikult ta õlale.

Sõdur aias end sirgu nikki otsesisele lan- genud juukseid sõrmede abil üle lagipea liites ja vastas jaatavalt. Ta otsis oma supikatra üles, mis pooleni värsket härjalihā täis oli ja ulatas küsijale.

— Söö, ütles ta. Söö, ega puudust pole.

Ta oli umbvenelane.

Kui Mathias rāpase supikatra oma ahmete käte vahele haaras ning pōrandale istus, visati talle kui koerale suur tükk rukkileiba kõrvale põhule. Samal ajal ruttas tagaotsitav Hill väl- jast sisse ja kadus ruumi, kuhu Henn oli vii- dud.

— Jutustage meile, kodanik Hill, kuidas see vanamees ühe punavāe sõduri valgete timu- kate kätte mängis, ütles seal üks lauasistujaist sisserutanud Hillile.

Ja nii algas kohtupidamine koolimāija too- dud Adriku peremehe üle.

— See juhtus üleēile, seltsimehed, kui val- ged veel Nedremal olid, jutustas Hill. Ma tu- lin puukoormaga metsast ja Adriku Henn sõi- tis minust teel möōda. Ta oli saaniga ja taga jalastel seisis vōoras mees. Mina seda

meest ei tunnud, vōoras ta oli, kuid mul lōi kohe südamesse: kindlasti mõni punavāelane, luuraja. Kuid püssi ma temal ei näinud. Vast paari tunni pärast jõuan ma oma koormaga Riisapera rentnikutare ette, kui näen, et kolm valget üht meest üle lumehange metsa poole veavad. Mees ulub ja nutab, laseb nende ette põlvili maha, tõstab käed armu paludes üles. Kuulen kuidas ta kisendab: „Ärge tapke, sõb- rad! Ma olen samasugune käsualune kui teie- gi! Mobiliseeriti, anti püss kätte ja öeldi — mine! Ärge tapke, mul on kodu viis väetit last, kõige vanem seitsme aastane, kõige noo- rem sündis alles pärast mu äratulekut. Ei ole teda veel oma silmaga näinud, oma viimast last — ärge tapke!“ — Peatan hobuse tare ukse ees kinni ja küsin, mis siin tehakse. Ük- se ees seisab üks valge, käed püksitaskus, nae- rar laiade lõugadega: „Klaperjahti, mis muud kui klaperjahti.“ Samal ajal peksetakse eemal põllul seda meest püssipäradega, lohistatakse möōda lund järele, ukerdatakse ta kohal. Sõnu pole enam kuulda, vaid ainult hirmsat ulu- mist. Näen: Adriku Henu hobune ja saan on Riisapera tare murga taga, Henn ise kambri- s. Nii siis ei olnud enam kahtlust, et see mees, keda mahalaskmisele viidi, sama oli, kes mi- nust möōda sõites Adriku Henu saanijalastel seisis. Mul lōi veri nākku, küsisin: „Mis see mees kurja on teinud, et ta maha lastakse?“ Põrnitatakse mulle vastuseks, lūiatakse pea sel- ga ja kisendatakse: „või mis ta kurja on tei- nud?..“ Rohkem ei julenud ma enam piiksa- tada, vōort võetakse kinni ja hakatakse ka

metsaveere vedama. Kuulen kuidas kõõgis kõneldakse, üks oli lahti: „Vanamees sai vah- va teoga valmis, vedas punase nõnda ilusasti lõksu, et ära pane pahaks. Meie norutame laua juures, äkki koputatakse aknale. Vaatame, talu- mees saaniga väljas ja viipab käega. Hūiub: „ärge ilma püssita tulge, tõin teile ühe punase!“ Jookseme välja, näeme — tõepoolest punane. See kahvatab pilguks, siis vaatab ääretu vi- hāga vanamehele ja hūiub läbi hammaste: preda-a-a-tel! — Haarame ta kinni, võtame saaniteki alt veel ta vintpüssi välja ja — üle- kuulamisele. „Kuidas sa nii rumalasti lõksu langesid?“ küsime temalt. Mehike vastab vi- gases Vene keeles, oli lätlane: „See āraandja vedas sisse, ta ütles valgete celpostid järgmi- ses külas olevat ja tōi mu siia. Usaldasin teda, mõtlesin, ega ta ei valeta — elatanud inimene, juuksed hallid. Ei näinud aga, mis ta südames kandis!“ — Sõitsin siis puukoormaga Riisapera rentniku tare eest jälle edasi, süda valutab, kui seda juubeldamist kuulsin, ja vaevalt sain õuest välja sõita, kui metsaveerest kolm tume- dat pauku kuuldus. Ei halastatud vaese sõduri

peale, kellel viis alaealist last koju jäänud. Sellili lumele visatud, käed armu palumiseks üles tõstetud, nii lasti talle kolm kuuli kerre.

See oli kõik, mis Hill tunnistas. Ta vaikis ja astus vähe kõrvale, et süüalust laua ette minna lasta.

— Vaadake, või niisugune verekoer on see vanamees. Pojad teenivad tal valges väes: metsaveere viia! — siin ja seal ähvardati ning pilluti sõimusõnu. Ka Mathias oli juba kuulama tulnud.

— Maha lasta! ütles üks lauasistujaist ning teised nokutasid nõusolekuks peaga. Mis muud teha niisugusega kui maha lasta.

Nüüd nõudis ka Henn sõna, kuigi surmaotsus ta üle juba avaldatud.

— Lubage kosta! ütles ta murtult. Olen vana ja seisun juba ühe jalaga hauas: suren nii või teisiti, täna või homme — võtan selle rahuliku südamega vastu. Kuid minuga tehakse ülekohut, Hill tunnistas valet, lugu ei olnud sugugi nõnda!

Ta ütles seda südamliku tõsidusega, käsi südame kohal. Kümmed tigidad silmad vahtisid teda uskmatult, vihaselt, paljude näod olid moondunud irveks, kui laseksid nad süüalust veel ainult sellepärast edasi kõnelda, et ta viimseid minutiliseid pikendada ja sellega ta — piina. Õhus tundus selgesti kohutava käsusõna lähemisisõudust: „Metsaveere viia!“

— Tõsi! seletas vanamees. Sõitsin küll üle-eile Hillist metsas mööda ja mees oli saanijalastel. Tõsi — ta oli vist lätlane ja punaväelane. Aga see ei ole enam tõsi, et ma ta siia Riisapera rentnikutare juure petsin, valetades nagu oleks ta vaenlane alles teises külas. Ma ei oska Vene ega Läti keelt, seda teate ju kõik, ei oska sõnagi. Kuidas ma sain temale seda valetada?

Hill naeratas tema seljataga paljutähendavalt, kätt suu ette pannes, nagu tahaks ta sellega oma naeru lämbutada. See pidi ühtlasi ka tähendama, et vanamehe sõna tuleb ainult naljana võtta.

— Kuidas ma sain temale seda valetada? jätkas vanamees. Lugu oli aga koguni järgmine: kui ma üle-eile teed mööda sõitsin, tuli mulle see mees vastu. Ta pidas mu kinni ja ütles midagi Vene või Läti keeli. Ma ei saanud temast aru, kehitasin õlgu. Oli niisugune kurva näoga mees ja kui ta nägi, et ma temast midagi aru ei saa, siis jäi ta abitult saani kõrvale seisma. Ta hakkas siis midagi üksisõnu hüüdma ja näitas seejuures käega teed mööda edasi. Lõpuks sain ma aru, et need kaks eestikeelset sõna on: „valged, vangi!“ Näitab käega teed mööda edasi ja siis enese peale ja ikka: valged, vangi, valged, vangi! Ei saanud tükkil ajal aru,

mis ta sellega öelda tahab, lõpuks küsisin: „Vangi tahad anda või valgetele?“ „Vangi, vangi!“ hüüab ta rõõmuga. Siis näitab ta oma kõhtu — küllap see pidi nälga tähendama, näitab viit sõrme ja kiigutab mütsi käte peal. Saan ka aru: tal on viis last kodus. Siis näitab ta püssi peale ja sülitab, ajab seitse näppu üles — küllap see pidi tähendama, et ta seitse aastat juba sõjas on olnud ja nüüd püssi maha tahab visata.

— Luiskab! hüütakse kuulajate hulgast. Luiskab, nii et suu suitseb!

— Muidugi luiskab! hüüab ka Mathias. Võitjate väes ei lange meeleolu ja ei mõelda vangiaandmise peale. Luiskab vanamees!

Üks lauasolijaist vaatab kella, surub kapsli seepeale naksudes kinni: küllap aeg on lõpetada! Haigutatakse, nõjatatakse roidunult seljakili toolile, tooli nagisedes. Suures klassiruumis raiutakse koolipinki katki ja kõneldakse valjusti. Kuskil löödi aknaklaas sisse, killud tirisid.

— Ei valeta! väidab Henn, peaaegu kiljub need sõnad; ja jätkab: Mees pani püssi mu põlvi vahele teki alla ja astus ise saanijalastele. Kutsun küll enese kõrvale istuma, aga ta lööb käega, naeratab. Annan hobusele piitsa, et ruttu edasi saada. Metsast välja jõudes näitan Riisapera rentnikutare ja ütlen: „Näe, valged on seal!“ Ta nokutab peaga ja vaatab veel kord tagasi, et näha, kas ta põgenemist enam takistada ei saada. Mitte valeda ei meelitanud ma teda Riisaperra, ta nägi seda ise väga hästi, et seal valgete (keegi irvitas: „Või ütleb valgete!“) eelpost on: kõnetraat käis ju sisse.

Hill oli end ajajooksul kogunud, ta segas vahele:

— Ilus, mind tehakse valelikuks ja valetunnistajaks. Ma protesteerin. Ilus au igatahes — valetunnistaja olla. Protesteerin!

Keegi hüüab:

— Küllalt juba lorist!

Ning teine arvab:

— Närune eluhimu sel vanamehel. Laulab kui looke!

Väljas kõlas püssipauk, karjatati.

— Metsaveeres oodatakse ka vanameest! irvitab keegi.

Hennul tuli meele vallavanema abi surnukahvatu nägu siit kambrist välja tulles. Oli see tema, keda praegu lasti? Ta jätkas:

— Tõsi, ma tõin mehe Riisapera rentnikutare juure, koputasin aknale ja sõdurid (hää! pange tähele, nüüd ei ütle ta enam valged!) tulid välja.

Segati vahele:

— Küllalt juba! Lõpp on kõigile teada: tu-

lid välja, viisid mehekese kambri, kuulatasid üle, piinasid ja vedasid metsaveere.

Hill naeratas, ta pööris oma õnnelikku nägu siia ja sinna: igalt poolt leidis ta samasuguseid naeratavaid laju näorattaid. Ka lauasolijad naersid.

Maksis Hennul veel edasi kõnelda, kui teda ei ustud? Ikka läks õhkkond ta ümber palavamaks ning vahelhüüded sagesid. Ta jätkas siiski, tähendades:

— Just lõpp on teisiti kui Hill kõneles. Ma ei jäänud mitte Riisaperra peatama ega sidunud hobust tare nurgataha aia külge — ma sõitsin kohe edasi. Ma ei näinud mis selle mehega tehti. Alles täna hommikul sain teada, et ta maha lasti — ja siis pisteti mulle seda kuuldes nagu noaga rindu. Miks nad ta tapsid? (Hääl: „Lihunikud!“) See on eksitus: seda meest ei meelitanud ma lõksu.

Hüüe:

— Tahtis öelda — seda meest ei meelitanud ma m e i e m e e s t e kätte lõksu! Aga sai sõna parajal paigal alla neelatada. Ma näen seda sõna siiski praegu paar tolli allpool kõrisõlme. Ükskord tuleb ta sul sealt ikkagi välja.

Hirmus naer järgnes sellele ees ja seljataga.

Henn pöörles kui tagedate koerte vahel, kes teda igalt poolt rebida püüavad. Või näis kui oleks ruumis vihaseid metsmesilasi, kes pesa juure kippujale kallale tormamas.

— Aga mõelge järele, ütles Henn. Ka Hill tunnistab, et selle mehe püss mu saaniteki alt Riisaperas välja võeti. Kas see ei ole heaks tunnistuseks, et mees jooksis oli. Ükski õige sõjamees ei sõidaks luuramisel vaenlase liinile lähemale — püss vaiba alla peidetud! Mõelge järele! See peaks küll heaks tunnistuseks olema, et ma seda meest mitte kavalusega lõksu ei meelitanud.

Hill muheles närvilikult, kambri sigines vaikus.

— Ja Hill! hüüdis Henn. Ma küsin sinu käest kui õige mees, kas sa nägid, kui sa Riisaperra iudsid, et mina seal kambri sõduritega jumbeldasin, hobune tare otsas aia külge seotud?

— Nägin, vastas Hill, kolm tõmbus kortsu.

— Nägid päris oma silmaga?

— Päris oma silmaga!

— Ei eksi?

— Ei eksi!

Kuid ta muheles viimse tõenduse juures, lõi silmad nagu maha.

— Ja kui mind surma mõistetakse, siis ka selle ülekohtu juures tõendad — kui õige mees kunagi!

— Ka siis! vastati Hennule, kuid vastaja

polnud Hill, vaid keegi seinveeres seisjatest. Hill vaid pomises:

— Igatahes oli üks hobune aia külge kinni seotud, saan oli ja saanitekk!..

— Minu saan, uus must, siniste joontega?

Hill kihkus ja urises:

— Ega mina ta jooni ei uurinud! Mis sa mõtled, ega ma mõni maaler ei ole, et neisi joontest nii väga huvitatud olla! Mul ei olnud sugugi himu ninapidi teda nuhkima minna. Lasin puukoormaga kaugelt ringi — jälk oli see saan ja su hobune. Vere hais oli päris juures!

Oli jälle sõjakuse tagasi saanud, vahtis kui kull oma suurte silmadega juuresolijaid, pea kuklas. Kuid seekord ei naerdud enam ta teravmeelsust nii suure õhinaga.

— Kuulsid ikka päris tõega, kuidas köögis kõneldi, et mina olen mehe ilusasti sisse vedanud? küsis Henn, ta nagu oli punane ja otsaest nõrises higi alla.

— „Protesteerin!“ hüüdis Hill. Pean ma siis iga sõna kaks korda kordama? Protesteerin, tõepoolest! Tahad mind oma urgitsemisega vist valetunnistajaks meisterdada! Ma protesteerin!

Lauasolijad hakkasid üksteisega kõnelema, otsustasid asjaarutamist rutemini lõpetada. Veel hüüdis Henn, viimast jõudu kokku võttes, et siis end püssimeeste kätte anda, kes ta lumist välja mööda metsaveere viivad:

— Olgu siis pealegi nii, Hill! Aga kui sa minu surmapauke kuuled ja homme koeri mu surnukeha närimas näed, siis mõtle oma tänaste sõnade peale!

Ja ta vaikis, käed koos.

Mõtlik vaikus levis ka külma kooliruumi. Käed püksitaskus, lõi Hill pilkava vaate üle öla Hennule ja läks siis seinveeres seisjate juure. Ta urises veel:

— Ega ma ometi iga valgekaartlase sõna omale pähe ei õpi nagu mõnd laulusalmi. Kõneldi nii või teisiti, aga igatahes sellest mehest ja sinust kõneldi. Panni peal küpsetati liha, rasvamaod, see särises nii nagu põleks mõni padrunite ladu — pidin ma siis iga sõna sealt kinni püüdma: ega ma mõni nuuskur ei ole, mis sa ometi mõtled!

— Siis sa ei kuulnud? hüüdis Henn. Siis sa ei tõenda oma ütelist?

Hilli nagu tõmbus vihale, ta peaaegu röögatas kui vastas:

— Võtaks saadan niisugust elukat!...

Ent ta katkestas lause, ajas nõidla suhu ja näris seda; nagu oli punane ja läikis.

Lauasolijad kõnelesid eneste keskel, nad nagu varjasid oma sõnu Hennu eest. Kuid Henn ei kuulnudki neid, ta mõtles omi koduseid asju:

kes juhib nüüd niikaua talu, kui pojad sõjast tagasi tulevad? Vaade põrandal, otsis ta seltele raskele küsimusele rutulist vastust.

Seinveeres arutati küsimust, kes võtab vanamehe oma hoole. Siis andis Mathias märku, et üks nendest tema tahab olla. Ta võttis seinveerest vintpüssi, lõi selle luku lahti ja vaatas magasiini — see oli tühi. Siis pani ta püssi tagasi oma kohale ja võttis uue — see oli laetud. Poollõngu rauale tuges, ootas ta kohtuotsust.

Samal ajal tõusis üks lauasolijaist püsti ja pöördus Henu poole:

— Kodanik Henn Lepp! Revolutsiooniline tribunaal kuulutab oma otsuse: meie ei taha su verd, vanamees. Oled vaba! Väga võimalik, et sa ka süüdlane oled, kuid me mõistame su siiski õigeks. Võib olla ei saanud sa Vene keelest aru ja tuli eksitus. Meie halastame su peale, kõige mustem minevik sul igatahes seljataga ei ole. Oled päris tubli mees olnud. Nii — muud ei ole meil midagi öelda! Aga hoiatame sind! Pea näpud nüüd paigal, muidu saadame su teinekord igatahes metsaveere!

Ta istus jälle toolile, rahulik muie näol. Ta pani käed kõhule, surus mõlemad põidlad vestitaskuisesse ja vahtis kambrisolijaid, et näha, kuidas kohtuotsus juuresolijate peale mõjunud. Hillist oli raske aru saada — ta ilme vaheldus! Ta seisis süngena seinveeres, veeretades näpu all lahtist krohvitükki. Teisi juuresolijaid valdas enamvähem pettumus, nad urisesid isekeskis, kuna võõras mees, Mathias, vihaste pilkudega hämarast nurgast välja vahtis ja siis vintpüssi meelevalduslikult seinveere viskas, kus ta kolisedes maha libises.

Henn toibus, ta rinnale vajunud pea tõusis pikkamisi üles. Ent juba säras ta vana kortsus nägu kõige õnnelikumast lapsenaerust. Ta silmad tulid vett täis ning suu liikus tummalt ärdusest. Ta ei näinud enese ees muud kui kollaseid inimsiluette, musti kõverdunud püssijooni seinveeres ja suurt punast lippu lubjatud seinale kui värsket verelaiku valgel lumel.

Siis haaras ta lipunurga oma pihku ja suudles seda.

— Suudlen teie lippu! ütles ta. Tema oli mu kõigeparemaks tunnismehiks.

Seinveeres naerdi.

Ta taandus kohtulaua juurest, et minna. Keegi ei võinud teda enam kinni pidada, ta oli vabaks mõistetud. Ta tuikus ikka veel rõõmust ning vaade ei püsinud paigal: ta naeratas kõigile, silmad vett täis.

Siis ütles üks lauasolijaist:

— Saatke ta vahisõdurist mööda, et ta hätta ei jää.

Ja Henn lahkus kahe saatel koolimajast, õi-

geksmõistetult. Ta kõrval käis kõvera suure musta konksuna Mathias ja paar sammu järel teine saatja. Lumi rudises heledasti nende jalge all ja kuu sinas endiselt üle öise välja.

Nad möödusid vahisõdurist, kes kahe väljasuurtüki ees edasi-tagasi sammus, paslik näo ümbert härmas. Ta oli ümmara ringi suurtükide ümber lumme tallanud ja ootas vahetust, et külma käest pääseda. Minejad ta juure jõudes, küsis ta lühidalt:

— Mahalaskmisele?

— Ei, sai ta Mathias vastuse. Kahjuks — ei!

Teine saatja pööras varsti tagasi, tal oli ainult õhukene kuub seljas ja polnud ka enam tarvis kaugemale minna. Ainult Mathias läks veel edasi, avaldades arvamist, et ta Henu kuni koju saadab ja siis seal ööbib.

Nii nad siis läksid kahekesi mööda keskteed — Henn ees ja Mathias järel. Ning eelmine rattas oma vanadusest hoolimata kähku edasi, kui oodataks teda kärsitult kodus. Ent ootajaid seal tõepoolest polnud: pojad olid sõjaväljal ja naine juba üheksa aastat surnud.

— Hästi vedas sul täna, vanamees, küll! urises Mathias ta seljataga. Mehed vilumatud, näha kohe, mujal poleks su käsi kaugeltki nii hästi käinud, kaugeltki mitte!

—Kuidas nii, olen süüta, vastas Henn. Süüta verd ei valata!

— Või ei valata! irvitas Mathias. Aga see lätlane, kelle sa nii ilusasti valgete kätte viisid — milles ta süüdi oli?

— Jah, see lätlane, möönis ka Henn ja ohkas.

— Või süüta, urises Mathias hiljem. Kes su süütust teab? Küllap asjalugu oli ikka tõepoolest nii, kuidas tunnistaja tunnistas.

Lemme küla sihis oli laskmine vaikinud, ei võinud enam millestki eraldada, et liinil oldi.

— Või andsid punasele lipule suud! pomises Mathias jälle Henu seljataga, naeratas; Henn kiitis talle aga järele, südikalt:

— Andsin küll, ei kahetse! Tõele tuleb au anda! Seda lippu ei rüvetatud süüta verega!

— Või nii! — ja jälle edasi, vaikides. Henn ees, Mathias järel, mõlemad ettepoole oma varju sisse kumeras.

Hiljem sõnas Mathias:

— Naine ja viis last jäid maha. Äraneetud!

— Ülekohus igatahes, õel ülekohus! tõendas ka Henn.

— Mis sinul siis sellest on — sina jäid ju ellu! imestas Mathias. Mujal oleks sul teisiti läinud, tea seda. Lumehangel oleksid juba olnud — siruli!

Siis peatus Henn ja vaatas kui etteheitvalt Mathiat.

— Sa ikka kõneled veel sellest? hüüdis ta.

— Mitte sellest, vastas Mathias. Nüüd kõnelen millestki muust.

Ja hambaid paljastades seletas talle siis sellest muust:

— Sõdurit ülejooksus aidata — seda karistatakse igal väerinnal surmaga!

— Selle eest?

— Selle eest!

Tõepoolest vilumatud olid need kohtunikud seal koolimajas olnud, seda võis Mathias veel kord tõendada.

Tee tõusis märke, paar sirget mändi tõusis valgest hiiglakuplist üles. Midagi mustendas tee veeres nende männide all ja Henn teritas silmi. Olid vanad silmad, ei seletanud hästi, siis küsis:

— Mis seal on, seal männide all?

— Mis muud kui inimeseraibe! vastas Mathias salvavalt.

— Valavanema abi? mõtles Henn ja seisatas.

Siis ruttas ta teelt kõrvale ja suundus laiba

poole, Mathias süngena ta järel. Kohale jõudes kummardus Henn üle selle musta kogu, et paremini ta nägu näha.

— Üks punane! ütles ta ja naeratas, pea-aegu rõõmust kiljudes hüüdis need sõnad.

— Punane? kordas Mathias. Mis seal siis naerda?

Ent enne kui Henn laiba tunnustamise lõpetanud, haaras Mathias äkkvihas revolvri ja lasi kuuli ta kukla. Korisedes langes vanamees laibale, õhupõrutus ülalt männidelt lund alla raputades. Vahisõdur koolimaja ees seisatas pilguks, ent siis hakkas ta jälle oma viltsaabastega trampima, et jalgu soojendada.

Mathias pöördus laipade juurest teele: ta nägu avaldas suurt rahu. Pilguks tagasi vaadates nägi ta mäeküljel meelihaarava laipade kogu: valge lamas punase korjusel, moodustades risti.

Ent see rist valge ja punase ühendusest oli viirastulikult must.

Mathias jätkas jälle oma öiset teekonda läbi haudvaikse metsa Muhumaa poole.

Egüptlanna a. 2800.
enne Kristust.

Roomlanna
1. aastasajal p. Kr.

Greeklanna
4. aastas. e. Kr.

NAISE ILU AEGLOOLISELT.

Dr. P. MARTELL'I järele —t.

Naine kui kõige ilu sümbol on aastasadade jooksul teadlik olnud enda majesteetlikus võimuses, ja ühegi rahva aegloos ei puudu näiteid, kus naise ilu on mõjunud otsustavalt rahvaste saatusele.

Kuid mitte naise ilu ja selle poliitilist mõju ei taha me võtta siin arutuse alla, kuigi see on väga huvitav ülesanne, vaid naise ilu puhtkunstilises mõttes. Vanas Egüptuses, millest praegu meid lahutavad aastatuhanded, oli naise ilu kõrgel aukohal ja ühes sellega naine kui seesugune. Laiadused õigused kindlustasid vanaegüptuse naisele piiramata iseseisvuse mehe vastu, nagu see võimaldatud naistele ainult vähestest rahvaste juures. Rikas, suursugune egüptuse nai-

ne oskas kallikivide hiilguses oma mina paista lasta. Olles majas valitseja, annab ta hiilgavaid pidusid linnas ja suvimajas.

Kuid siiski näitab vanaegüptuse aeglugu, et möödusid tuhanded aastad, enne kui naine iluduse sümbolina läbi löi ja võimule pääsis. Senikaua kui vanaegüptuse jumalannad olid looma- ehk linnupeadega on ilu mõiste sellel muidu nii kultuurisel rahval täiesti kõikuv ja arenematu. Alles siis, kui Greeka rahvusest kuningasoo ajal egüptlaste kunst langes Greeka mõju alla, löi täielikult läbi Egüptuse naine kui iludusideaal. Nüüd kaetakse Egüptuse vaasid ilusate naiste piltidega.

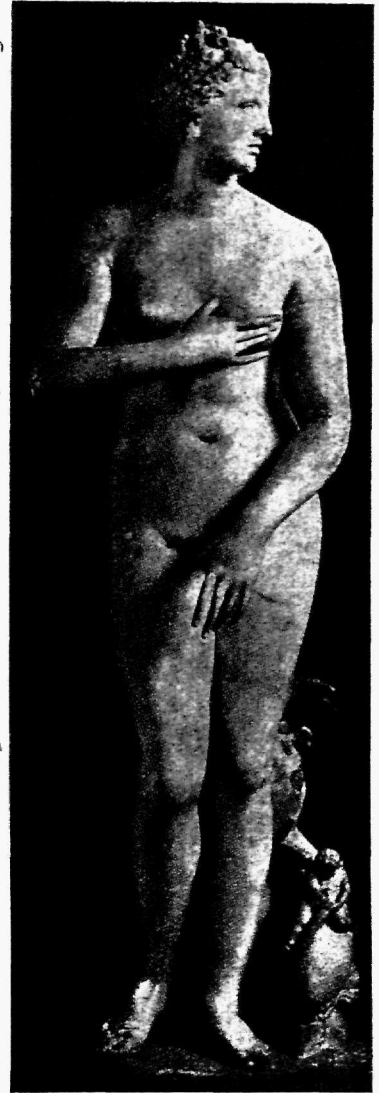
Teist teed sammus vana Greeka. Küll ei

Egüptlanna Tekoschjer.
6. aastas. enne Kr.

Germaanlanna Thusnelda.
1. aastas. p. Kr. Roomas.

Medici Venus, greeklanna
4. aastas. enne Kr.

omanud siin naine sarnast eesõigus-tatud seisukohta nagu egüptlaste juures, kuid sellegipärast sai Greekamaa naise iludus ideaali loojaks.

Peagi võtab Greeka kunst jumalate kujutamisel eeskujuks inimese, ja nõnda kasvab välja niihästi mees- kui naisiludusideaal Greeka antiikaja üldloomingust. Lähtepunktiks on siin riietatud kuju, kuma lõpp-punktini jõutakse täiesti alasti oleku juures. Looduse vormiilu pääseb võidule täies ulatuses. Greeka antiik-aeg tõi esile naise iludusideaalina. Kuigi antiik-ajal selle ideaali tähtsaim kehastaja oli hetäär, siis muidugi mitte alati.

Kui Zeuxis agrigentiinlasile pidj maalima Veenuse, siis pakkusid need talle modelliks kahteistkümmet ilusamat naist linnast. Sel ajal oli naine teadlik võimetus, mis peitub ta ilus. Kui Phryne jumalateotamise pärast kohtu ette kutsuti, siis päästis ta end süüdistuse eest sellega, et võttis kätte oma kehalt, mille jumalik

ilu kohtunikku-delt võttis sõ-jariistad ja sun-dis neid kuu-lutama vabas-tamisotsuse.

Seesama Phryne oli eeskujuks Apellese toredale vahustsündinud Aphroditele. Phryne oli siin tegelane ühel usupühäl, mille juures ta oli sunnitud esinema alasti, tõustes mere lainetest ja lahutades kahe käega oma märgi juukseid.

Võimlemisharjutused, avalikud peod ja mängud aitasid kaasa selleks, et vanas Greekas naise kehavormidele osaks sai hea hooldatus, ja sellega oli ka kindlustatud edu ilu mõttes.

Vana Room jäljendab Greeka iludusideaali, kuid Rooma pinnal ei olnud sellel tõusu kunsti-mõttes. Pompeji maalid Rooma keiserriigi ajajärgust tõestavad seda. Antiik-aeg oskas meisterlikult välja kristalliseerida iluduse mõis-te alasti kehast.

Mona Lisa.

Leonardo da Vinci pildi järel.
Itaalia, 1506. a.

Teisiti oli lugu ristiusu ajal, mille võimu alla langes ka Rooma ilmariik. Ristiusk pidas alasti keha patuks ja sellega kuulutas talle kunsti surmaotsuse. Sellega ühes jäi kõrvale ka naise keha kui iluduse sümbol, mis antiikajal oli valitsenud aastasadade vältusel. Ristiusk ei sundinud keha vorme mitte ainult riietega katma, vaid neid nõnda varjama, et iga vormi väiksemgi tunnus silma eest peitu jäi. Keiser Justiniaanuse ajal valisid suursugu kristlikud daamid riided, mis õlgadelt alla langesid pea-aegu sirgjooneliselt. Kujurilt röövis see kõlblikes mõttes kitsapiirilise aeg kunsti ideaalid, ainult maalikunsti alal olid suuremad võimalused tegutsemiseks. Olukord jäi muutmatuks kunj Bütsantsi riigi langemiseni, mille kaasa tõi Konstantinoopoli võitmine türklaste poolt. Moodi läksid Rooma naiste juures Germaani naiste lainetavad juuksed, mida nad järel aima- sid kunstlike parukate abil.

Rahvasterändamise ajal oli tumustatud naise iluduse eeskujuna tugev, suur naine, mitte saledus ja ilu õrna naiselikkuse varjundiga nagu meie ajal. Naine saatis meest jahikäiku-

del, oli julge, osav ratsutaja ja temal oli hulk suurele jõule tugenevaid omadusi, mis meie päevil omased ainult mehele.

Alles keskajal, umbes 12. aastasajaga tuleb asjasse täielik pööre. Naine pöörab tagasi oma naiseliku olemuse pinnale, ta rahuldub „nõrga soo“ osaga, et saada selle eest valitsejaks armastuseriigis. Rüütlite aeg ja minnelaul jumaldas naise ilu, kes mehe võidab kütkestava naiselikkusega. Naise ilu hakkavad käsitama luuletajad, nad vormivad ja moodustavad luulekunsti kaudu uue naisiluduse kuju. Kiriklikust kitsarinnalsusest väljakasvanud vormitu ja sellega ebanaiselik kehakate heidetakse kõrvale, võetakse tarvitusele riided, mis alale jätavad looduse poolt antud vormidel nende õigused. Minnelaul ülistab tugeva kehakuju asemel saledat kuju ja puhtnaiselikkust. Ka annab minneluule brunett naisele üheõigusluse blond naisega. Kuna 11. ja osalt 12. aastasajal abielus olev naine juukseid kandis kahes pikas, kirjude paeltega läbipõimitud patsis, hakatakse neid nüüd kandma lahtiselt. Lainetavate lokkidena langevad juuksed pihale ning õlgadele, et tõsta naise ilu viimase võimaluseni. Tähelepanuväärt on selle juures, et ka mehed omandasid naistelt selle kombe, vähemalt piiratud ulatu-

Sakslanna 1477. a.

Tundmata kunstniku pildi järel.

ses. Rokokoo-ajal tuli meeste juures see mood esile viimast korda lokkparukate näol.

Naised hakkasid suure agarusega hoolitsema oma keha eest, kusjuures iseäralise tähelepanu osalisteks said käed. Ka hakkasid välja kujunema kindlad seadused naise ilu kohta: kõrvaldada olema väikesed ja valged, suu väike, kuid hõõguvpunaste huultega. Öitsvad, ümmargused põsed, ümmarik lõug, lumivalged hambad, tihedad ning väikesed, hästikumerdatud kael ja kukal, kõrge rinnakuju, valge nagu alabaster,—nõnda kujutasid minnelaulikud naisiluduse ideaali. Kuid siiski oldi keskajal kaugel sellest, et vanade greeklaste eeskujul lugu pidada alasti keha ilust. Kui kirik sunnitud oli kujutada laskma alasti inimest, nagu näiteks Aadamat ja Eevat, siis sündis see väga abitud viisil. Selle tõenduseks on Eeva kuju Bamberi doomkirikus 12. aastasajast, mille juures on õnnestunud ainult pea väljatöötamine. Paremini õnnestuvad selleaegsetel kunstnikudel riidetatud kujud. Seda tõendavad Naumburi doomkiriku kujud.

Selsamal ajal, mil hoovidaamide kultus pühitseb triumfi, tuleb nähtavale uus sihtjoon madonnakultuses. Kuna vana ristiusu ajal neitsi Mariat kujutati rohkem Rooma matroonana, teatava valju näoilmega, esineb jumalaema nüüd kunstis keset õitsva iluduse pärga. Madonna saab iluduse jumalannaks, mitte kui riidetamatu Veenus, vaid kui kaetud naine ja ema, kes hoiab last käe peal.

Jane Seymour,

Inglise kuninganna. Holbeini pildi järele, 1536. a.

14. aastasada tõi kaasa tuntava pöörde kunstis, see ütles end lahti ilu kujutamisest ja püüdis edasi anda elu tõelikkust. See oli realismi sünd. Ühes sellega on see aga üks vähepakkuvam aegjärg kunstis. Moe türamiline valitsus areneb ikka rohkem ja rohkem, ning naise riie maksab rohkem kui naine ise. Kuna skulptuur peaaegu lämbub inetuses, võib maalikunst selle kahju tasuda vähemalt kirjade riiete kujutamise-ga. Juuksed kui vägev abinõu naise ilu tõstmiseks kaotasid endi väärtuse. Kõrged tanud katavad seda naise loomulikku ehet, ning usklikud naised ajavad pea juustest pal-

Hispaanlanna 1790. a.
F. Goya pildi järele.

Madame Dubarry.
Pariis, 1770. a. Fr. Dronais' pildi järele.

Madonna del Graducca,
Raffaeli pildi järel.
Itaalia, 1507 a.

Ingla Maria Ruthven.
Van Dycki pildi järel. 1640. a.

Ingla 1886. a.
Hubert Herkomeri pildi järel.

Kameruni nei.
E. Vollbehri pildi järel a. 1912.

jaks, et ainult mitte pakkuda iluduse pilti. Arvurikkaid näiteid selle kohta leiame iseäranis Hollandi maalikunstis. Selleaegsed madonnakujutused tulevad meele toleageid auvääriseid kodanikuprouasid. Oli maksev rohkem põhimõte, et inetus kehas asub ilus hing. Kunst pakkus suuremalt jaolt viletsaid koopiaid igapäevasest elust.

Itaalia renessans andis troonilt tõugatud naiseilule tagasi ta loomulikud õigused. Tuli aeg, mil iludus oli kõik, mil igasugust abinõu selle tõstmiseks mitte ainult ei lubatud, vaid nõuti. Alasti kehast kui jumaliku seadusest

peeti lugu ka kiriklisis ringkonnis ja kaasinimesed nägid seda, mis muidu oli abielusaladus. Florenzi terve naissoo ilu peegeldub kristall-selgelt pühapiltides. Suurilma ringkonnad näitasid avalikult oma ilusaid naisi, neid imetleti ja oldi neist vaimustatud. Leonardo Mona Lisa või Raffaeli Johanna Arragooniast on ainult näited tuhandete hulgas, kuidas naise ilu mõiste tõusis selleaegses kunstis. Maalijad löid endile naise tüübi, kelle vormid ja näojooned laenati kas abikaasadelt või kallikestelt. Leonar-

do da Vinci Mona Lisa peeneid näojooni leiame peaaegu alati ka tema hilisemal ajal loodud naiskujudel. Ühe daami, kellegi Francesco del Jacondo naise näopilt saatis vaimuna teda eluaja. Raffael otsis ja leidis naiseilu lihtsava seast. Ühe leivaküpsetaja Fornarina järel lõi see suur meister oma suurepäraseid madonnakujud. Alasti kehade kujutamisel on

Raffael vaba igasugusest sensualiteedist, need on ainult puhta, täiusliku kunsti teenistuses.

Naiseilu kujutus jõuab haripunktile Veneetsia koolis, mille eesotsas Tizian Palmaga, Tintoretto, Veronese ja Bordone naise ilule kuulutasid triumfi. Nõiasõna „õitsevast lihast“ läks täide.

Toleagegne Saksa kunst loobus naiseilu kujutamisest. Isegi tuntud nimi, Albrecht Düreri Eeva ei küüni keskpärase iluduseni. Ka on Saksa maalikunst tol ajal alasti keha kujutamisel abitu.

Roomlanna 1858. a.
Anselm Feuerbachi pildi järel.

Rootslanna 1902. a.
Anders Zorni pildi järel.

Inglanna 1912. a.
v. Laszlo pildi järel.

Prantsusmaa on kunstis väga vähe juure annud naiste iluduse peatükile, kuigi siin naine armastuse aegloos etendas tähtsat osa.

Teisiti on lugu Hollandis, kus kuulus Petri Paul Rubens naiseilu peaaegu uuesti üles leidis. Inglise naise ilu kujutas Rubensi õpilane, geniaalne Anton van Dyck. Ludvig XIV. ajal hakkas Prantsuse naine võidurikkalt esinema iluriigis, mille juures pearõhk langes alasti naise kujutamisele. Kui Pompadour end maalida lasi Veenusena, siis ei avaldu siin mitte ta isiklik tuju, vaid aja maitse.

Kuid Prantsusmaal ei seisnud kõlbluse varju all alasti keha kujutamine, mis sealses kunstis omandas tähtsa seisukoha, vaid võrgutav, meelitatv sensualiteet tuleb siin nähtavale. Maa-

Juliette Récamier.
Fr. P. Gerardi pildi järel, Paris, 1802.

Sakslanna 1838. a.
Philipp Veiti pildi järel.

likunst saab nii rahva kõlblise langemise näitajaks.

Kuidas see ka ei oleks, jääb naine ikka kõrge olemise kallimaks kingituseks ning on oma ilu ja õitsva kenadusega loomistöö kroon.

VIIMNEPÄEV.

WALTHER NITHACK-STAHN'i romaan.

Tõlkinud J. R.

13

Laul on lõppenud. Kuningas on troonil üles tõusnud. Suure kõnetoru läbi hüüab ta vaikusse: „Kaasinimesed! Vennad ja õed! Olge tervitatud rõõmuriigis! See on hilja asutatud, aga mitte liig hilja! Kõik inimesed on sellesse kutsutud, kes aga rõõmsad julgevad olla. Ka need kahjatsusväärilised olevused, kes endid pimedatesse majadesse ära peitnud ja hirmu ning värisemisega viimast tundi ootavad. Nüüd on tarvis elada, ainult elada! Minu paremal käel — ta näitab tühja trooni peale enese kõrval — peaks täna vaesus istuma. Aga vaesus on surnud, ta suri täna. Tema kohale astugu iludus!“

Ta viiak käega ja üks naine läbipaistvas hõbedases looris astub trepiastmeid mööda üles ja laskub kuninga kõrval olevale troonile.

„Ja nagu ma kõige kuninglikumale loomale, viimasele vangile maa peal vabaduse annan, nii vabastugu igaühes tema tahe.“

Ta vabastab mõlemate kotkaste jalad kettidest ja linnud tõusevad kiiresti kõrgele üle palavuse ja suitsu, ööpimedusse. Neid saada-vad kauased kiiduavaldused. Jälle hüüab kuningas läbi kõnetoru: „Sellega annan ma teada — andke seda edasi suust suhu, riik on lõpetatud, seadused ei maksa enam. Abielu ei ole enam, omandust ei ole enam! On ainult veel inimesed, kes üheskoos elavad ja surevad. Armastage üks teist, ei ole enam lähedaid ega võõraid, kõik on ühesugused. Ma olen naabriikidest ja üle mere sõnumeid saanud: igal pool läheb nõnda samuti, igal pool vabadus ja õndsus.“

Tormilikud kiiduavaldused. Kuninga sõnu antakse ikka kaugemale edasi.

Kuningas paneb kõnetoru kõrvale ja hüüab alla: „Ja nüüd, noor rahvas, tantsige veel üks kord elutantsu!“

Kõlab jumalik muusika. Tantsupõrandal, mis trooni ette ehitatud, algavad alasti noormehed tüdrukutega tantsu. Valgete kehade peal mängivad bengaalitulede vahelduvad varjud. Ikka kiiremaks ja metsikumaks muutuvad liigutused ja kisuvad ümberseisva rahvahulga ka tantsule. Siin ja seal hakkavad paarid keerlema, ikka kaugemale lõõvad lained, kuni viimaks terve plats kui hullumeelsuses keerleb.

Äkitselt tõuseb astmeid mööda trooni lähedale metsik kogu sügavale vajunud silmadega ja sassis juustega. Aga riided ja kehaehitus avaldavad, et ta haritud on ja paremaid päevi on näinud. „Inimesed!“ hüüab tema, „see ei

ole kõik tõsi, mis kuningas ütles. Vaesus elab edasi. Viletsus on suurem kui kunagi enne. Naised ja lapsed on kodus suremas! Annetage neile, kellel teist on! Me kannatame nälga ja janu!“

Mis see tähendab? Nagu ahmed kalad läbi vee ruttavad, tungib igast küljest tumedaid kokogusid läbi tantsijate, paljud käed tõusevad üles, karjutakse: „Nälg! Nälg!“ Juba täidavad nad tantsupõranda ja tungivad trooniastmeid mööda üles, järjest karjudes: „Nälg! Janu! Andke süüa!“ Kuningas on troonil üles tõusnud, raudriides mehed on käratsejatele vastu astunud ja karjuvad: „Minge majadesse ja võtke ise!“ Aga näljased karjuvad: „Meid on paljaks röövitud! Meie ei taha teisi röövida! Meie oleme küllalt juba kerjanud! Igalt poolt aetakse meid välja! Kuningas peab meid toitma!“

„Kuningas! Kuningas!“ kostab igalt poolt kui torm. Tants peatub, kõik ootavad, mis nüüd sünnib. Oodatakse kuninga vastust.

„See peab inimkonna püha olema!“ karjub metsik mees trooni trepiastmetel. „See on kurjategijate püha! See on kelmide püha! Suur kära ja segadus. Kuningas annab käega märku; trooni tagant, majade vahelt, ilmuvad veovankrid. Nendelt pillutakse pikas kaares leibu, puuvilja ja maiusasju; nüüd avaldatakse kiitust tuhandest suust ja tormatakse toiduaineid korjama. Naerdakse, kirutakse, tõgeldatakse, tormatakse üksteisest üle vankrite poole. Seal algab suur võitlus, surutakse üksteist eemale, tungitakse ja tallatakse...“

Suurest purskaevust tungib kohisedes juga üles ja langeb vahutades alla. Hüütakse: „Vein! Vein!“ Ja tungitakse seda maitsema. Rüübatakse paljast peost, lastakse käpili ja juuakse reservuaarist.

Sel ajal kostavad doomkiriku tornist keskööd kuulutatavad kellalöögid, keegi ei pane seda segaduses tähele, enne kui pasunad puhuma hakkavad: „Te deum laudamus! Sind Issand kiidame!“

Tuhandes hakkavad seda kaasa laulma. Trooni ümber aga kestab võitlus edasi. Paljudel on põhjust kuningale kätte maksta, kes riisumise ja rüüstamise õigustanud, kui aga viimaks raudriides kaitsjatest mööda jõutud, leitakse kuldne troon tühi olevat, kuningas on teisele poole maha roninud ja ära põgenenud.

*

„Lapsed, minge magama, varsti on hommik.“

Nad istuvad kolmekesi: ema, poeg ja tütar küünlatule ümber, kõigil on pead rinnale vajunud, kõik on mures ja väsinud.

„Mina ei lähe magama.“ tõgub poiss vastu, „mina ei võta ennast riidest lahti. Sest kui midagi juhtub —“

„Heitke riides voodisse, kui midagi juhtub, ma äratan teid üles.“

„Ma ootan isa.“ Ta läheb lahtise akna juure ja kuulab, nagu merekohin kostab üle katuste.

„Nüüd laulavad nad jälle üht jumalasõnalaulu. Aga selle hulka kostab ka karjumine. Ja tule- ning suitsupily läheneb pikkamisi. Kui viimaks meie uulits ka põlema hakkab!“

„Siis kolime välja. Küll me juba häid inimesi leiame, kes meid vastu võtavad.“ Ema värisevast häälest on aga kuulda, et ta isegi oma sõnu ei usu.

Tütar laseb näo käte peale ja hakkab nuuksuma, ema silitab poisikese pead ja trööstib: „Kannata natukene, isa toob süüa.“

„Ma ei taha surra.“ hädaldab poisike, „ma ei taha surra.“ Ema võtab ta käte peale ja trööstib: „Sa ei sure mitte, Jumal ei lase seda mitte sündida... Ja kui sa ka reaksid ingliski saama, ega see ei ole sugugi halb.“

„Ma ei taha taevasse saada, ma tahan teie juure jääda!“

„Meie läheme kõik üheskoos.“ ütleb ema. Hämaras valguses astub Sigrid uksest sisse. Ta on valges riides, mida ta armastab, köögi-põll ees, juuksed ilusti korras. Ta paneb pudeli veega lavale, rahulikult ja hoolega, nagu kataks ta pidusöögiks.

„See on tiigist.“ ütleb ta, „ma keetsin selle ära.“

„Oli sul, mil'ega tuld teha?“

„Ma lõhkusin ühe tooli ära.“

Ema nikutab kurvalt pead, lapsed hakkavad vett rüüpama.

„Nägid sa midagi väl'as?“

„Mitte midagi iseäralikku, uulitsad on tühjad.“

Sigrid on aga akna juure seisma jäänud ja vahib punasesse kumasse, mis taeva peal suureneb, siiski on veel tähti näha ja Sigridi mõte lendab selle juure, kes neid kõiki loeb ja nende käiku mõõdab seal tähttorni üksilduses.

„Edmund!“ Kurbusest murtud naine jookseb oma mehele vastu, lõhkikärjitatud riides ja higine astub see sisse ja viskab raske leiva laua peale. „Seal on, jagage õiglaselt.“ Siis võtab ta taskust õunu ja annab lastele.

„Isa, kuidas sa välja näed? Kust sa tuled?“

„Võidelnud olen ma. Ärge arvake, et see

mul niisama kergesti läks! Aga Jumalale tänu, mul on tugevad käed. Nad tahtsid mind kõrvale tõugata, mitu meest tungis mu kallale. Ühele vihasele naisele lõin ma rusikaga nina alla, nii et ta ulguma hakkas. Ühele mehele, kes pikem oli veel kui mina, andsin ma jalaga kõhtu, nii et ta lendas. Ühe sõnaga, see oli üks põrgulik etendus! Terve plats oli kui lahinguväli, surnukehade peale võis komistada, aga siiski oli see kõik väga huvitav, see kõikide sõda kõikide vastu.“

Muidu nii kaine mees oli kui joovastuses: ta vehkis kätega ja lõi aegajalt vastu lauda.

Kuna naine ja lapsed leiba lõikasid ja sõid, jutustas mees suurest pidustusest, Philanderi kuninglikust aust ja langemisest. „Selle küüraka ja narri asi on otsas, kuulu järele olla ta üks tiisikusehaige rätsepasell. Aga mis nüüd edasi saab, seda ei tea ükski inimene öelda; valitsus on peitu pugunud, räägitakse, et kantsler olla linnast põgenenud, aga enne toidumööna ladusesse lasknud koguda, selleks juhtumiseks, kui... ja miks ei peaks see võimalik olema? Ma ütlen teile lapsed: nüüd peab silmad lahti hoidma. Astronoomid teevad muidugi, mis nende kohus. Aga kes võib öelda, et mõned inimesed veel kaugemale ei näe? Ja kui neil õigus on —“

Ta koputab oma hirmunud naisele öla peale. — „Siis ei tarvitse meie kaua enam vee ja leiva juures istuda — siis ei olnud see õnnetuse täht; meile vähemalt mitte!“

„Ah, Edmund, kui see nii oleks!“ Naine tõstab käed üles ja paneb nad risti.

„Sellepärast paluge! Ma ütlen: paluge! Sest praegusel silmapilgul ei ole midagi mõistlikumat teha; ma pean tunnistama: kui keset lahingukära pasunad koraali puhuma hakkasid, sündis minuga otsekui ime. Ma võin öelda, et kunagi vagatseja ei ole olnud; aga seal tungisin ma lahingukärast välja ja läksin doomkirikku. Ma laulsin tõepoolest ühes. Seal kirikus peetakse nüüd päevad ja ööd palvet. Palvetavad kristlased, juudid ja paganad üksteise kõrvval põlvitades; mis seal preester ütles, seda ma ei kuulnud. Aga ma põlvitasin ja palusin. Sellepärast ärge ka teie aega mööda laske minna, ei või teada, mis tähendus sellel on ja ega see kahju ei tee.“ Naine tõstab kokkurandud käed üles. Lapsed söövad ikka veel poolnäljaselt, seal astub Sigrid akna juurest eemale ja ütleb: „Ma pean minema, on viimane aeg.“

„Ah, sina oled ka siin?“ küsib isa imestanult.

„Archibald ootab mind, ta ei võinud mulle teatada, aga ta ootab.“

Ema hüüab ehmatanult: „Ära mine, täna on ju viimnepäev!“

Isa aga ütleb: „Mis, viimsepäev! Las ta aga läheb, ta kuuleb uudiseid. Ja kui ta heade uudistega tagasi tuleb —“

„Ta ei tule enam iialgi tagasi,“ kaebab ema.

„Lori, las ta aga minna!“

„Peab ta siis üksi öösel minema?“

„Hakkab juba koitma ja igaks juhtumiseks —“ ta tõmbab taskust revolvyri. „Siin on veel paar kuuli sees. See on ainult inimeste hirmutamiseks.“

„Ma ei tarvita seda mitte. Ma ei kardä kedagi.“

Ta jätab emaga, kes nutab, lühidalt jumalaga, suudleb venda ja õde ja läheb. Uulitsad on tühjad. Värske tuuleõhk puhub talle vastu. Kaugelt on kuulda paukusid, kisa ja kära. Ta kaalub järele, kas kesklinnast mööda peaks minema, aga valib viimaks kõige lühema tee.

Ta peab siiski mõnest salgast mööda hiilima, kes käratsedes ja lauldes vastu tulevad; ta surub end väravate vastu ja laseb nad mööda. See on rüüstajate salk. Nad käivad majast majasse, riisuvad ja lõhuvad; kus uksi lahti ei tehta, seal tungivad nad aknast sisse või ronivad balkoni kaudu maija, sealt pillutakse asju välja ja kakeldakse omandamise juures. Kusagil ei võidelda vastu ega kaevata. Kõik alistuvad paratamatusele.

Sigridil läheb korda doomkirikuni pääseda; ainult korra satub ta mehele vastu, kes käe tema põlva ümber paneb ja ütleb: „Te olete veel vaba, õekene?“ Ta raputab enese lahti ja ruttab edasi.

Doomkirikust kostab orelimäng ja laul. Ta mõtleb isa peale ja väriseb: ei siin ei taha ta mitte põlvitada, kus tema... ja pealegi ei ole tal aega.

Siin suitsevad veel hiiglatuleriidad, juba kokku langemas. Ka trooniehitus on põlema

pandud. Siin ja seal on mõned inimesed uulitsal maas. Ta arvab loigamistki kuulvat, aga nüüd ei ole aega aitamiseks. Ja pealegi on nad mõne tunni pärast kõik ühendatud; teda oodatakse ka haigemaija, sest arstid on sealt ära läinud. Aga sinna ka ei lähe ta. Archibaldiga ühes tahab ta viimased tunnid mööda saata. See võib väiklane olla, aga eks ole Jumal ise neid kokku saatnud!

Jälle on surnukehad maas. Ta kergitab kuubi ja hüppab neist üle. Nüüd on ta linnaparki jõudnud, kus mõned hobused rohtu näriavad. Palju näljaseid koeri hulgub ümber ja nad ähvardavad talle kallale karata. Ta ähvardab neid puuksaga ja ruttab edasi. Jälle on ta tühjadel uulitsatel, kus ta aegajalt surnuid kehi ja elavaid inimesi magamas näeb. Viimaks on ta ometi linnast väljas ja ruttab õiget teed mööda edasi; kui ta natukese aja pärast rahulikumaks jäänud, tunneb ta tahtmist veel kord linna poole vaadata. Selle kohal ripuvad kui mäed kohutavad suitsupilved, talle tuleb meele vana jutt patusest linnast, mille peale tuld ja väävlit sadas. Ja naine, kes tagasi vaatas, muutus seal soolasambaks. Juba tahab ta edasi rutata, kui suitsu sees kaks veripunast silma nähtavale tulevad, teine suur ja teine väike — see on viimsepäeva päike oma kaaslasega.

Ta ruttab mööda kastanialleed kiiresti edasi, kahel pool kuulatakse harva linnulaulu, pääsukesed lendasid tee kohal madalalt, nagu kannaksid mingisuguseid salateateid edasi.

Aga tänane päev läheb lahku eelmistest. Sealpool, kuhu Sigrid ruttab, tõusevad pilved pikkamisi taeva peal üles. Sealt poolt puhub ka värske tuuleõhk. See annab talle lootust, et lõpp veel lähedal ei ole.

(Järgneb.)

M Õ N D A S U G U S T.

Milles seisab vanade Itaalia viiulite saladus?

Teatavasti ei ole käesoleva ajani korda läinud selgitada, kuidas suutsid vanad Itaalia viiulimeistrid, Stradivariusi j. t., anda neile mänguriistadele selle imeilusa kõla, mis praegu kogu ilmas imetlust äratav. Selle juures peab tähendama, et vanade Itaalia viiulite häääl ajajooksul ikka paremaks muutub.

Viiulite väline kuju ei peaks mõõduandev olema, sest on järele tehtud punktipealselt samasugused viiulid, kui vanad Itaalia omad. Samuti ei olene nende viiulite kõla ka puust, sest on tehtud uusi viiulid samast puust, millest vanad meistrid oma jumaliku kõlaga

mänguriistad tegid, kuid tagajärgi pole saavutatud.

Jääb üle veel ainult lakk ja puu imbutamine mitmesuguste lahunditega. Sellest seisukohast välja minnes asutati mõne aasta eest Berliinis ühing „Revalo“, kes omale ülesandeks seadis mõistatuslik küsimust sellega lahendada, et uurimiste ja katsete teel niisugust lakki leida, mis viiulitele ilusa kõla annaks. Viiulite resonanceeriv osa, s. t. pealmine kaas kaeti enne lakeerimist õhukese kautshukikorruga, millele veel linaseemneõli juure oli lisatud. Selle abil saadi viiulite toonis teatud paremus, kuid mänguriistad jäid vanade Itaalia viiulite toonist siiski tuntavalt maha.

Ühing töötas välja uue viisi viiulite tooni parandamiseks. Nimelt kaetakse resoneeriv viiuli kaas esialgul õhukese liimi- või shelatiini-korruga, siis glütseriini nõrgendatud lahuga, mille järele puu peale netra-violett kiiri lastakse mõjuda.

Arvati juba, et sellega õige tee kätte on

Kish, kus järgimööda valitsesid neli dünastiat, on ehitatud neljanurgelise plaani järele, mille pikkus on 5 Inglise miili ja laius 2 miili. Inglise õpetlase Weld-Blendeli juhatusel ettevõetud kaevamistel leiti suur kogu kiilkirja tahvlid, millel on üles tähendatud Vana-Babüloonia keele grammatika ja sõnastik. Peale

hese kuulmisega ja poolkurtidel inimestel mitte nii tähtis ei ole kõne valjus kui toon. Närvikurdid inimesed, kelle kõrv ei kuule kõrgeid toone, võivad tihti madalal toonil räägitud kõnest veel hästi aru saada; nende jaoks loodetakse konstrueerida aparaadid, mis kõnetooni alandavad; kesk-kõrva haigetele on aga tarvis kõnetooni kõrgendajat aparaati.

Täiesti kurtide inimeste jaoks loodetakse luua aparaat, mis kõnekõla elektri valgussädemeteks muudab. Traaditul telegraafil on praegugi juba tarvitusel aparaadid, mis olenevalt tooni võnkumise tugevusest mitmesuguseid valgussädemeid välja saadavad. Nende leiduste põhjal loodetakse arstiteaduses pööratud kurtide kõnelema ja kõnest aru saama õpetamises.

Uued saavutused tehnikas.

Väljamaalt tulevad teated, et Vene professoril Joffel korda on läinud laboratoorsel teel ainete vastupidavust kuni nende teoreetilise, n. n. „molekulaarse“ vastupidavuseni suurendada. Kuna selle teate tõelikkus tähendaks igivana ja pööretsünnitava probleemi lahendamist, ei oleks üleliigne kokkuvõtlik ülevaade küsimuse tähtsusest.

Teatavasti koosneb aine moleküülidest, moleküülid aatomitest ja viimased elektroonidest. Aatom seisab koos positiivse elektriga laetud keskkehakesest ja tema ümber elliptilisel teel keerlevatest elektroonidest, mis on laetud negatiivse elektriga. Mitmesugustel ainetel on ka mitmesugune arv negatiivseid elektroonisid. Aatomid on üksteisega seotud elektri jõu läbi, mida ligikaudu välja arvata saab. See aatomite siduvus üksteisega moodustabki teatud aine kindluse ja kõvaduse. Seda siduvust välja arvates saamegi n. n. „aine teoreetilise vastupidavuse“, mis 500 korda suurem on, kui aine tegelik vastupidavus, näiteks metallil murdumise puhul.

Austria õpetlane Polanyi tõestas, et aine vastupidavus ripub ära aine suurusest, s. t. hulgast, kuigi harilikult hoopis vastupidist arvatakse. Mõne keha suuruse vähendamisel tõuseb tema vastupidavus proportsionaalselt. Mikroskoopiliselt väikestel kehaosakestel on määratlusuur kindlus ja vastupidavus, liginedes n. n. „molekulaarsele vastupidavusele“.

Kui teade tõele vastab ja prof. Joffel korda on läinud meetodi leida, kuidas aineid, esimeses joones metallisid, nii suuremal määral valmistada, et nende vastupidavus tegelikult sama suur oleks, kui teoreetiliselt see olema peab, siis on sellel tehnikas määratlusuur tähtsus.

Kõige esiti võiks kõik tarbeasjad, masinad, sõiduriistad jne. olla palju kergema ehitusega, kui seni. Kuni viimase ajani ei antud tehnikas raskusele suurt täheendust. Kas mõni masin paarkümmend kilogrammi vähem või rohkem kaalus, see ei sünnitanud kellelegi peavalu. Asi muutus aga tuntavalt auto ja aeroplaani ülesleidmisega. Siin on juba iga kilogramm üleliigset raskust kulukaks ja asjatuks koormaks, mille asemel võib peale võtta vastava raskuse kütteainet või koormat.

Kõik need asjaolud sunnivad edaspidi teid otsima võimalikult kerge konstruktsiooni läbiviimiseks. Siin on suure tähtsusega kerged metallid, alumiinium j. t. Ameeriklased nimetavad käesolevat aega juba „kergete sulatiste aastasajaks“ (light alloyage). Kuid ükski kergete metallide tarvitamisega ei saa lõpulikult lahendada raskuse küsimust ehituste juures, vaid siin peab appi tulema ainete vastupidavuse suurendamine.

Milles seisab siis õieti kerge konstruktsiooni tehnika?

Selleks pöörame pilgud loodusele. Kui näitena võtta ölekõrs, siis on tema vastupidavus palju suurem, kui sarnas raskusega metall-lehekese oma. See näitab, et loodus oskab oma protsessides otstarbekohaselt kasutada n. n. molekulaarseid jõudusid, kuna aga inimene oma ehitused — sillad, masinad jne. — hoopis jämedamatest üksikutest osadest kokku liidab. Selle tõttu peab inimene ühest või teisest ainetest tehtud ehitusele vastupidavuse saavutamiseks õige massiivse kuju andma.

Kui aga korda läheb ainete vastupidavust kuni nende teoreetilise vastupidavuseni tõsta, siis võib iga tarberiista valmistamiseks mitu sada korda vähem ainet kulutada, kui praegu, ühtlasi väheneks siis ka raskus. Mõnugune pööretsünnitav tähendus sellel tehnikas oleks, see on iseendast selge.

—ste.

Kasvatuse villi.

Ühes Saksa ajakirjas loeme järgmist õnnetut juhtumist: Mailandis oli duell kahe lapse vahel, kellest üks surmavalt haavata sai. Kohutavaim on seejuures asjaolu, et lapsed oma duelli sugugi tõsiselt polnud mõelnud. Neljateistkümnendaastane Pierrino luges suure õhinaga sõjajutte, mis ju koolides ajalooõpetuse põhjaluse moodustavad, kuna seal ikka suurimat kiitust leiavad nimelt verised kangelasteod. Lugesid st tärkas tung tegutsemiseks. Mõlemad lapsed olid koos Pierrino isamajas. Korraga hüppab Pierrino raamatu juurest üles. Haarab oma isa kaks mõõka seinalt, surub ühe oma sõbra Gatty kätte, ja nüüd algaski just selle jälgendamine, mida sõjajuttudes nii kõrgelt ülistatakse. Pierrino püüdis Gattyle esimest hoopi anda, millest aga Gatty osavalt kõrvale pörkas. Siis tungis Gatty omakorda kallale, ja et Pierrino oma kõrvalehüppes väga kohmetu oli, tungis mõõgaots tema pahemast silmast ja poolest peajaist läbi. Nüüd lamab Pierrino ühe Mailandi haigemaja surnukambris ja Gatty istub eeluurimisvangina alaealste kohtus. Aga ajalooramatud, ütleb Saksa ajakirjanik, milles veriseid kangelastegusid ülistatakse, jätkavad endiselt kasvatavat mõju kõigis koolides.

Itaalias peetakse viimasel ajal sageli duelle aadlimeeste, fascistlikkude juhtide ja kõrgemate ohvitseride vahel. Kuid peab iunnistama, et nendel duellidel harva teineteist surmatakse. Seal vaid kriimustatakse teineteist nagu. Ja kui nood kriimustused ehk liig tähtsusetud, hõõrub duellikangelane neid soolaga, nagu Saksa üliõpilasedki, et haavad publiku silmas kohutavamatena näktsid. Ainult lapsed, need on nii mõistmatud, et nad ideaaliks seatud kangelastele tõsiselt püüavad sarnaneda.

Kuidas võib hammastega kuulda?

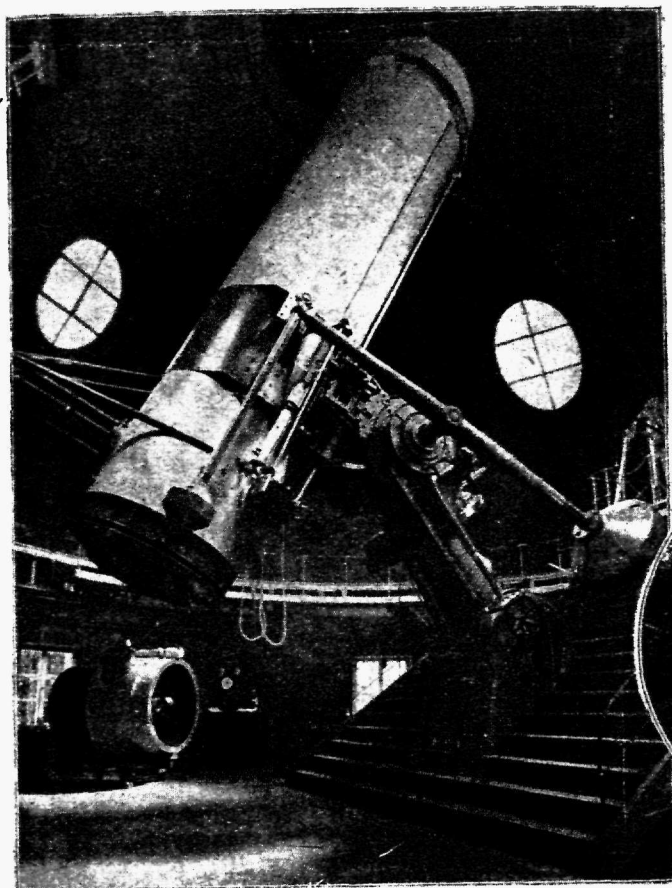
Viimasel ajal tehakse energiliselt katseid, et leida abinõu, kuidas kurtidele ja vähese kuulmisega inimestele unesti võimaldada kõne ja igasuguste häälte kuulmist. Ameerika teadlane HERNESBECK on selleks otstarbeks konstrueerinud uue aparaadi, mis suurt tähelepanu äratav.

Teatavasti sünnib terves ja normaalses kõrvas hääle edasandmine kuuldenärvidele kõrva trumminaha kaudu. Uurimistel aga on selgunud, et häält ka luustik väga hästi edasi annab. Sellest põhimõttest välja minnes seadis HERNESBECK kokku aparaadi, mille vähese kuulmisega inimene hammaste vahele võtab. Seda aparaati võib ühendada telefoniga, fonograafiga või raadios's's-seadega. Hääle vibratsioon antakse aparaadi poolt hammastele edasi, kust võnkumine hammaste ja lõualuude kaudu kuni kõrva kuuldenärvideni jõuab.

Aparaat koosneb kahest plaadikesest, mis eboniidist valmistatud ja hammaste vahele võetakse. Plaadikesed on ühendatud teras-membraaniga, mis hääle mõjul võnkuma hakkab. Võnkumine kandub membraanilt plaadikesete kaudu hammastele ja sealt edasi kuuldenärvideni.

Uut aparati nimetatakse „osofooniks“. Kui kuulde-närvid enam sugugi ei tööta, ei aita ka „osofoon“ enam, kuid on tähele pandud, et ka päris kurdid inimesed aja-jooksul „osofooni“ võnkumistest teatud arusaamise oma-vad ja selle järele isegi kõnest aru saada võivad. Mui-dugi ei ole siin tegemist siis enam hääldtega, vaid teatud viisil signalisatsiooni süsteemiga.

Kurdid õpivad üksikute sõnade hääldamise puhul tek-kivatest võnkumistest lauseid kokku seadma. —ste.

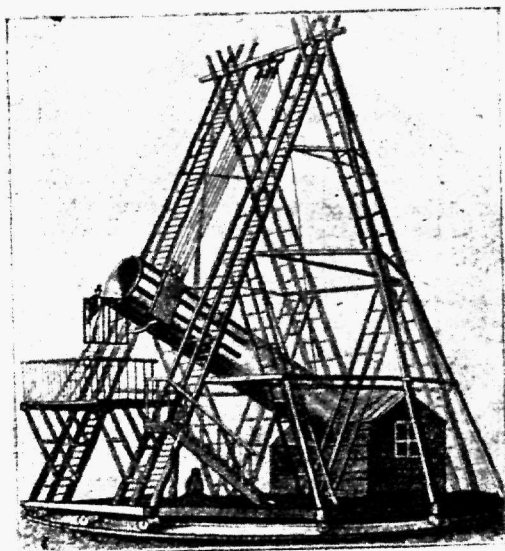

Zeissi peegelteleskoop Berliin-Babelsbergis.

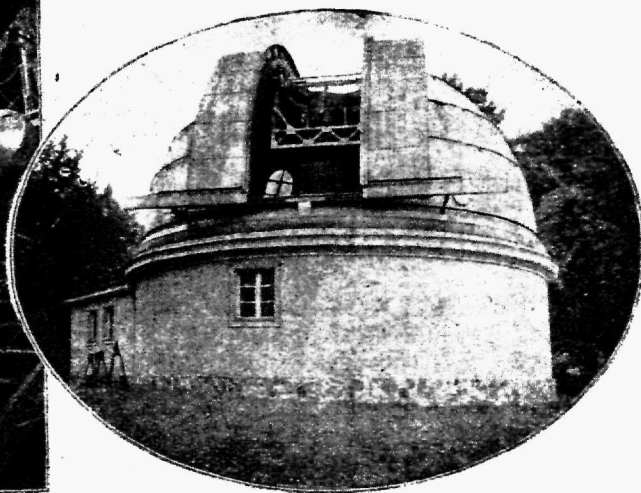
Euroopa suurim peegelteleskoop.

Hiljuti seati Berliin-Babelsbergi tähetornis üles kõige uuemate nõuete järele konstrueeritud Ze'ssi teleskoop, mis osutub praegu kõige suuremaks kogu Euroopas.

Peegelpikksilma ülesleidjaks peetakse Newtoni, kel-lel a. 1666. sarnaste kaugema pikksilmade konstrueerimine õnnestus. Kuid juba enne tedagi olid mõned tead-lasist, nagu Zuechius, Mersenius ja Gregory, sellele mõt-tele tulnud, kuid tarvisminevate abinõude puudusel ka-vatsuse suureviisilisemast teostamisest pidanud loo-buma. Kõige paremini aga õnnestus suurte, taevake-hade vaatlemiseks määratud pikksilmade konstrueeri-mine Wilhelm Herschelil (1766), kelle teleskoobid üldi-selt suure kuulsuse saavutasid. Oma töid alatasa tä'en-dades ja suurendades jõudis ta viimaks hiiglateleskoo-bini, mis Bristolil lähedal Bathis üles seati ja mille avaus oli 91 tsm. ja valgustuspind 12 m. See hiiglane oli aga oma ehituselt alles niivõrd ebatäielik ja tema käsitus nii

Herscheli hiiglateleskoop Bathis.

Zeissi teleskoop väljaspoolt vaadates.

ebakäepärane, et Herschel isegi ikka vaatlusel meelsa-mini oma vähemaid pikksilmi tarvitas. Sääraseks suu-reks ehituseks ei olnud tolle aja tehnika ja mehaanika veel küllalt küps, mis ka Iirimaaal lord Rosse 1845. a. ülesseatud hiiglapikksilma juures ilmsiks tuli.

Kõnesolev uueaegne peegelteleskoop erineb endis-dest mitmeti. Metallpeegli asemel on hõbetatud, l'hvitu-d õõnsakujuline klaaspind, kuna ka kogu instrumendi üllessead isegi peenemais üksikasjus tehniliselt kõ'giti täielik on. Nii võib hiiglatoru, mis oma kahekordse telje-süsteemiga ja teiste sisseseadetega 30.000 klg. ja ühes alussambaga 51.000 klg. kaalub, elektromotoorse jõu abil nagu kergelt mängukanni igasse soovitud taevast'hti seada. Samuti pöörab ka automaatselt liikuv 13 m. läbimõõduline kuppel oma 3 m. laia vaatelõhet silma-ringi igasse soovitud punkti.

Kokkuseadel on muidugi ka silmas peetud, et instru-ment oleks kõlbulik niihästi taevakehade vaatlemiseks kui ka nende fotografeerimiseks ja spektroskoopia jaoks.

N A L I.

„Lukusepa töötuba on ju otse teie tütre muusikatoa vastu; kas see ei sega?“

„Ah ei, töömehed on seal selle klaverimänguga juba harjunud!“

Hämmastav. Isa: „Ma poleks iial uskunud, et ülikoolis käimiseks nii palju raha kulub.“

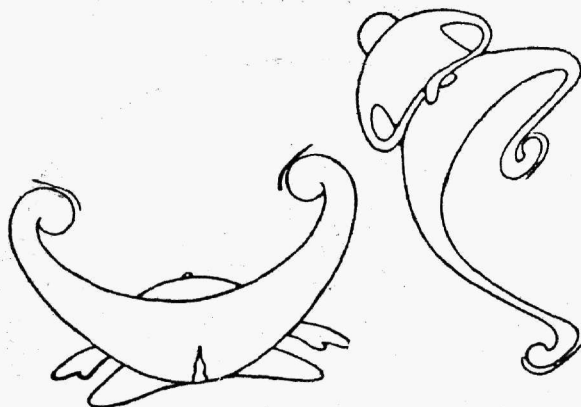
Poeg: „Ja, ja pealegi ei käigi ma seal ülikoolis ei tea kui sagedasti!“

Emb-kumb. Eile nimetas mu sõber mind eesliks. Nüüd aga tekib küsimus: kas olen eesel seepärast, et tema sõber olen, või olen tema sõber seepärast, et eesel olen.

Roostetamishädaohus. „Kuuled, mees, sa ära joo nii sagedasti õlut, joo parem vett, see on tervisele palju kasulikum.“

„Võimatu. Arst ütles, mul olevat raudne kehaehitus. See aga võib ju veest roostetama hakata.“

Hooaja saavutused liuväljal.

Algaja.

Kunstisutaja.

„Ober! Kaks kanamuna! Kolm minutit keeta! Aga kiiresti, palun; kahe minuti pärast läheb rong minema!“

Vananev primadonna (oma koduarstile): „Armas herra doktor, kas arvate, et maailmas veel midagi kurvemat võib olla sellest, kui lauljanna märkab, et tema hääl hakkab kaduma?“

Arst: „Jah, on veel midagi hirmsamat, nimelt see, kui ta seda ise ei märka.“

Juhtumist kasutanud. „Miks varastasite selle käevõru kullasepa vaateaknalt?“

„Jah, vaadake, herra kohtunik, seal aknal seisis plakaadil. Kasutage juhtumist, ja seda lugedes tekkis kiusatus, millele ma enam ei suutnud vastu panna.“

„Tunnen inimest, kes teile nii sarnane on, et teie ja tema vahel vaevalt võib vahet teha.“

„Taevas hoidku! Ega teie ometi 500 marka, mille teile ammu juba laenasin, tema kätte pole tagasi maksnud.“

„Mu soontes voolab kunstnikuveri.“

„Arvan, et peaksite mingit abinõu tarvitama — verevaesuse vastu.“

„Tol mehel pole kindlust põrmugi, too vahetab oma põhimõtteid nagu pesu.“

„Tähendab, harva!“

„Tomingad tülitsevad isekeski iga päev; kuulen iga söimuse läbi lahtise akna.“

„Ütelge neile ometi, et nad akna sarnasel korral kinni paneksid.“

„Ah, kus sellega! Minu aken on ju avatud.“

Ainuke muutumistee. „Kas tõesti teie see olete? Ma poleks teid peaaegu äraagi tunnud, nii väga palju olete muutunud.“

„Mis sihis ma siis muutunud olen, kas hea või halva poole?“

„Oo, teil oli ju küll võimalik ainult hea poole muutada.“

Eksitatud ametiuni. „Ametiasutuste koosseisude vähendamine näib ka meie osakonna juhatajat ähvardavat.“

„Oh ja, see elab nüüd unetuid päevi üle.“

Kohusetruu põetaja. „Kas annate oma haigele abi-kaasale ka igal õhtul punkt kell üheksa unepulbrit?“

„Ja, igal õhtul, tohriherra, olgugi, et see väga raske töö on, sest et haige tol ajal juba sügavasti magab.“

Mees: „Ma ei mõista, miks sa ikka nii palju raha pillad igasuguste enda ilustamisabinõude peale; ega nad sind ometi ilusamaks ei tee!“

Naine: „Ohoo! Kas oled sa mind kunagi nendeta näinud?“

„Kui ma Hansule mehele läheksin, oleks mul Hugi-
gost vaesekestest kahju.“

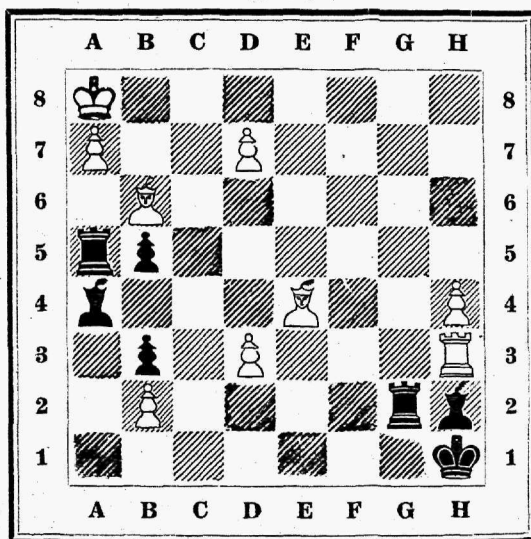
„Mul oleks sarnasel korral Hansust kahju.“

MALE.

Ülesanne nr. 14.

Kokku seadnud Max Weiss, Bambergis.

Mustad.

Valged.

Valged algavad ja annavad 3 sammuga mati.

Meie kunstikaasande puhul.

Täis alistuvat armu tuli Solveig suuskadel ülelummise nõmme Peer Gynti juure, et ta naisena asuda ta majja. Ukse ees nad kohtuvad.

Peer Gynt: Pead ootama. Toon vaid veel paar männihalgu.

Solveig: Ma aitan sind — —

Peer Gynt: Ei, jää siia; küll kannan üksi.

Solveig: Ent ära lase mind liig kaua oota!

Peer Gynt: Kaua või mitte — pead ootama —

Solveig: Jah, ootama!

Ning Peer Gynt läks, läks terveks inimeaks; ja Solveig ootas, ootas terve inimea . . . Mõõdus tali, tuli kevade, saabus suvi, suri sügisesse ning jälle tuiskas lund, aga Solveig ootas, kuis oli lubanud. Üksi üksildases hütis üksildasel künkjal kesk lagedat nõmme, katuse kohal kauge taevast, ringi hallid kivid. Alles, kui ta oli ju vana eideke, silmivalgus kustunud, alles siis tuli ta armastatu, valgepäine merehädaline, tormis põhjavajunud laevalt.

Tundub, kui kuuluks Kaigorodoffi „Torm“ (Agu 1924 nr. 6.) ja tänase numbri kaasanne temaatiliselt ühte: too kujutades tormist merd ja lainete murdu kivisel kaljusel rannal, kuhu hukkus Peer Gynti koju kandev laev; see, kehastades Solveigi väsimatut ootamist tolles läbi õõ vilkivas aknas kõdunenud katuse all kesk lagedat loodust. Ka välispidi — tehnikalt ja koloriidilt — kuuluvad mõlemad maalid ühte: kumbki on maalitud tempera tehnikas (katvad vesivärvid), kummaski määravad värvilise üldmulje sinised, rohekad ja violetikad toonid.

Need on lehed, mis kumbki juba kujutatud eseme kaudu vahetumasti vaatlejasse mõjuvad ning avaldavad, mida kunstnik üelda tahtnud. Tänase kaasande täieliseks hindamiseks, tõi küll, aitab tublisti kaasa Henrik Ibseni dramaatilise luuletuse „Peer Gynti“ pealiskaudnegi tundmine, millele ta näib mõeldud illustratsiooniks.

Kumbki maal oli välja pandud mullusügisel Eesti kujutavate kunstnikkude keskühingu näitusel.

HaKo.

Kirjavastused.

A. R. W-as. See teie „väike jutt“ pole muud kui mõned teated Võhma alevist. Need meile ei lähe.

G. E. Siin. „See viimane“ nõrk. Ei ilmu.

A. T—m. T—s. Greekast on palju paremaid reisi-muljeid väljamaa kirjanduses.

Höfferi „Akro-Korintus“ on vähese väärtusega. Ei ilmu.

K. A. T—s. See luuletaja on hea nimega, aga „Ole-matu ja kaks ainust“ on meile liig pikk ja nagu filosoofiline luuletus kunagi, igav.

Toim. tulnud kirjandus.

August Gailit. Purpurne surm. Romaan. Noor-Eesti kirjastus Tartus. 1924. 231 lehek. Hind 225 m.

Mait Metsanurk. Vagade elu. Näidend 3 vaatuses. Noor-Eesti kirjastus. Tartus. 1924. Hind 100 marka.

A. H. Tammsaare. Kaks paari ja üks ainus ning teised jutustused. Noor-Eesti kirjastus, Tartus. 104 lehekülge. Hind 100 marka.

Õiendus.

„Aos“ nr. 12 oli kirjutuses „India Suurvaim — Mahatma Gandhi“ öeldud, et Gandhi Euroopast ainukeseks kõrvaleseatavaks kujuks võiks olla Assiisi Thomas; peab aga olema „Assiisi Franz“.

Vastutav toimetaja Ed. Hube.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Tähtis ja ülihuvitav kultuur-ajalooline kirjatükk!

«AO» lihavõttepühade numbris
ilmub

«Prohvet Maltsvet».

Selles ülihuvitavas kirjatükis kirjeldatakse omal ajal tähtsaks saanud rahvamehe elujuhtumisi ja iseloomu uues valguses.

Maltserikas ja suur valik kõigist tarviliikudest riide kaupadest, hinnad õiglased ja odavad.
Tallinn. Väike Karja tän. nr. 7. Telef. 12-09.

Foto JOH. HALLIKAS

Valmistab odavalt moodsaid pilte lastest alates. Selged pildid. Ruumid hästi soojad. Iga tosin piltidega suurendus hinnata kaasa.

Viru tän. 12, Tallinnas,

Singeri õmblusmasina kauplusega ühes majas.

SUURES VALIKUS

soovitame igasuguseid kõige uuemais fassonges naiste-, meeste- ja laste-

JALANÕUSID.

Töö hea ja hinnad mõõdukad.

SAAPAK. MÜÜRIVAHE TÄN. 9.
JA VANA KALAMAJA T. 26.

Köös sel ja Kötsi.

Pööran austatud riidevärvi tarvitajate tähelepanu

selle peale, et olen avanud kauaoodatud Eesti tööstuse riidevärvide müügi igasugusel arvul **J. A. Matsina** nime all. Niisugune nimi igal pakil on registr. kaubamärgina.

J. A. Matsina	värv on asjatundlikult kokku seatud: vil-
J. A. Matsina	lase poolv. puuv, linase j. m. värvimiseks.
J. A. Matsina	värve on üldse kolmeskümmes toonis ja
J. A. Matsina	nende headuse eest garanteerib tehas.
J. A. Matsina	värv võistleb täielikult headuse kui ka
J. A. Matsina	hinna suhtes väljamaa värvidega.
J. A. Matsina	värvidega värvides omab ka vana riie täiesti
J. A. Matsina	uue jume.
J. A. Matsina	värvid värvivad: üks pakk ühe naela täie-
	likult.
	värvidega on lihtne ja hõlbus värvida.

Tehase ladu ja kauplus Sauna tän. nr. 1.
Kõnetr. 20-81.

En gros.

En detail.

Austusega **J. A. MATSINA.**

G. SCHEEL & K^o

TALLINNAS

Asutatud 1884. a.

Toimetab kõiksugu panga-ärilisi
transaktsioone

Töökool ja õppekool. Kasvatus-teadus-
line teos. C. H. Niggol. Hind 50 mk.

Maria Montessori meetodi äraldused.
Kasvatuslik süsteem. C. H. Niggol. Hind
60 mk.

**Meie jõumajanduse sihtjooned tule-
vikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mk.

Tartu-Pihkva ja Narva veetee. Prof.
A. Kink. Hind 40 mk.

Lõhkeained. I osa. D. Buxhoevden. Hind
100 mk.

Parlament. Riigiteadus. H. V. Gerlach.
Tõlk. P. Grünfeldt. Hind 35 mk.

**Mida võiks igäiks suguhaigustest
teada.** Dr. A. Rütman. Hind 75 mk.

Kuidas kunstilkult nooreks saada.
Loodusloolised uurimused. Prof. Steinach.
Hind 30 mk.

Täielik malemängu õpetus. A. Bur-
meister. Hind 135 mk.

Nahksuka jutud. I indiaanilugu. F. Co-
oper. Tõlkinud J. Sander. Hind 135 m.

Prints ja kerjus. Romaan. Mark Twain.
Tõlkinud A. Oras. Hind 130 mk.

Välkessed rõõmud ja mured. Muinas-
jutud. G. Galina. Tõlkinud E. Jõgi.
Hind 120 mk.

Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutus-
tanud P. Grünfeldt. Hind 75 mk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik.
Hind 130 mk.

Lapsepõlve Kungla. Lood ja lallitused
lastele. K. E. Sööt. R. Kiviti illustused.
Hind 130 mk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius.
Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 m.

Jänes Vemmalsaare juhtumised. Anni
Svan. Soome keelest tõlkinud L. Luiga.
Hind 80 mk.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A.
Hindrey. Hind 70 mk.

Jaunart Jaurami jõngermannid. Laste-
raamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat.
K. A. Hindrey. Hind 60 mk.

Vallatused ja riikad. Kuus lõbusat
lugu. Piltides kujutanud Wilhelm Busch.
Eestistanud Endor Tendor. Hind 160 m.

Kahupea Kaarel. Pildiraamat 3—6-a.
lastele. Dr. H. Hoffmann. Eestistanud
Endor Tendor. Hind 140 mk.

Omal jõul edasi. Karakteri kasvatusline
lugemine. Gizyk, Paul. v. Tõlkinud G.
E. Luiga. Teine trükk. Hind 150 mk.

Taeva-Kääbus. Muinasjutt-broshüür. J. Oro.
Ilustanud Gori. Hind 30 mk.

Saadaval pealadus

T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses

Jaani t. nr. 6. Krediit-Panga majas,
ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes

ning paremates raamatukauplustes.

Iga nädal korralikult ilmuv ajakiri

A G U

leiab teisel ilmumise aastal — 1924 — ikka enam
poolehoidu ja lugejate arv kasvab järjest.

Sellele vastavalt püüab väljaandja osaühisus ja toimetus ajakirja sisu väärtust ja huvitavust tõsta, teda rikkalikumalt piltidega varustada.

„AGU“ kannab head kirjandust, teadust arusaadaval kujul ja kunsti rahva sekka.

„AO“ ülesanne on kultuuri levitamine rahva seas rahvalikul, kõigile arusaadaval kujul.

„AGU“ läheb lahku neist kitsaste erialade ajakirjadest, mis raskepärastel kirjutatud ja kõigile arusaadavad ega huvitavad ei või olla. Ta läheb aga lahku ka neist ajakirjadest, mis tühise, kerge ja põneva lugemis-materjaliga lugejaid püüavad võita.

„AOS“ on seni kaastööd teinud peaaegu kõik tähtsamad Eesti kirjanemehed, peale selle eriteadlased mitmetelt aladelt.

„AGU“ annab 1924. a. iga numbriga kaasa värvitruküki oma- või välja-

maa kunstnikkude maalidest. See on esimene kord, kus Eestis ajakiri värvilisi pilte kaasa annab! Selle poolest ei võistle „Aoga“ ükski teine Eesti ajakiri.

Ka piltide ja ilustuste poolest on „AGU“ rikkalikum teistest ajakirjadest.

„Mõndasuguse“ all avaldab „AGU“ iga number sõnumeid ja uudiseid kõigilt teaduse- ja kultuuri-aladelt.

Igas numbris nali ja naljapildid.

Igas numbris malefilesanded.

Alati põnev, tõsise väärtusega romaan.

„AO“ korralik ja kestav ilmumine on enam kindlustatud kui ühelgi teisel Eesti ajakirjal. Teda annab välja Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus (seesama, kes „Päevalehte“ välja annab).

Kuulutustel „AOS“ on kestav mõju, sest ajakirja numbrid ei visata ära nagu ajalehti, vaid hoitakse alal ja loetakse ning lehitsetakse mitmel puhul.

„AO“ tellimise hind:

ühes kuus	120 mk.
kahes „	240 „
kolmes „	360 „
kuues „	720 „
Üksik number	30 „

Tellimisi võtab vastu „Päevalehe“ kontor, Tallinn, Pikk t. 2. Peale selle võib „AGU“ tellida raamatukaupluste ja kõigi vabariigi postkontorite kaudu.

Kirjade aadr.: Tallinn, „Agu“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.